

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra primární pedagogiky

**PROFESNÍ MORÁLKA PEDAGOGA V MATEŘSKÉ
ŠKOLE**

**PROFESIONAL MORALITY OF TEACHERS IN
KINDERGARTEN**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

PaedDr. Jana Havlová

Autor diplomové práce:

Monika Richtrová

Studijní obor:

předškolní pedagogika

Forma studia:

kombinovaná

Diplomová práce dokončena:

2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne.....

Chtěla bych především poděkovat vedoucí diplomové práce, paní PaedDr. Janě Havlové, za cenné odborné rady, trpělivost a vstřícnost při vedení diplomové práce.

V neposlední řadě děkuji všem pedagogickým pracovníkům za jejich spolupráci během vyplňování předložených dotazníků a též mým nejbližším za trpělivost, shovívavost a podporu.

BIBLIOGRAFICKÁ IDENTIFIKACE

Název diplomové práce: Profesní morálka pedagoga MŠ

Pracoviště: Katedra primární pedagogiky Pedagogické fakulty Karlovy univerzity

Jméno a příjmení autora: Monika Richtrová

Studijní obor: Předškolní pedagogika

Vedoucí práce: PaedDr. Jana Havlová

Rok obhajoby: 2012

ANOTACE

Diplomová práce „Profesní morálka pedagoga v MŠ“ se zabývá profesionalitou a morální stránkou osobnosti pedagoga. V teoretické části se snažím, co nejkompaktněji popsat podstatu morálky, charakterizuji a definuji pojmy spjaté s morálkou. Výzkumná část analyzuje profesní morálku učitelů a komplexní pohled na možnost legalizace etického morálního kodexu pedagoga. Součástí práce je dotazník a rozhovor, který se vztahuje k dané problematice, určený pedagogům chomutovského regionu.

Klíčová slova: etika, morálka, osobnost pedagoga, profesní morálka, étos povolání, etický kodex.

BIBLIOGRAPHY IDENTIFICATION

Title of thesis: Professional kindergarten teacher morale

Department: Department of Primary Education Faculty of Education, Charles University

Name and surname: Monika Richtrová

Field of Study: Pre-school education

Leader: PaedDr. Jana Havlova

Year of defense: 2012

ANNOTATION

Diploma work „Professional ethics teacher in kindergarten“ deals with the professionalism and the moral aspect of and personality of the teacher. In the theoretical part I try, as fully to describe the essence of morality, characterize and define terms related to morality. The research analyzes the professional morality of teachers and a comprehensive look at the possibility of legalization of the moral code of ethics teaching. Part of work is also questionnaire and interview, which relates to the issue, determined educators chomutov region.

Key words: ethics, morality, personality, educator, professional ethics, the ethos of professional code of ethics.

Obsah:

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 MORÁLKA.....	11
1.1 Etika a morálka.....	12
1.2 Struktura morálky.....	13
1.2.1 Jádru morálky.....	13
1.2.2 Morální vědomí.....	15
1.2.3 Morální jednání.....	16
1.2.4 Vzory a normy morálky.....	18
1.2.5 Morální hodnoty.....	20
1.3 Význam morálky v mezilidských vztazích.....	21
1.4 Morálka v minulosti.....	22
1.4.1 Pravěké počátky morálky.....	22
1.4.2 Mravní ideály v Antice.....	22
1.4.2.1 Sokratovská ironie.....	23
1.4.2.2 Etika ctností Platóna.....	24
1.4.2.3 Aristotelova etika ctností.....	24
1.4.3 Křesťanská morálka.....	25
1.4.3.1 Aurélius Augustín.....	27
1.4.3.2 Tomáš Akvinský.....	27
1.4.4 Novověká etika.....	28
2 OSOBNOST PEDAGOGA.....	30
2.1 Obecné předpoklady pedagoga.....	30
2.1.1 Profesionalita.....	31

2.1.2	Přirozená autorita	31
2.1.3	Kreativita a emotivita.....	32
2.1.4	Odborné vzdělání	32
2.1.5	Celoživotní vzdělávání.....	33
2.1.6	Zodpovědnost k povinnostem	33
2.1.7	Povinnosti v RVP PP	33
2.1.8	Plné nasazení osobnosti.....	34
2.1.9	Výchova k hodnotám	35
2.1.10	Pedagog je pro děti vzorem.....	35
3	PROFESNÍ MORÁLKA PEDAGOGA.....	37
3.1	Profesní etika	38
3.2	Étos povolání	38
3.3	Etický kodex	41
3.3.1	Historie a etický kodex.....	41
3.3.2	Podstata a obsah etického kodexu.....	41
3.3.3	Profesně etický kodex	42
3.3.4	Etický kodex pedagoga	43
3.3.5	Ukotvení etického kodexu.....	44
3.3.6	Učitelské noviny a etický kodex	45
3.3.7	Americký kodex pedagoga.....	48
	PRAKTICKÁ ČÁST	50
4	VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	50
4.1	Cíl a hypotézy	50
4.2	Předvýzkum	50
4.2.1	Realizace	51
4.2.2	Výsledek šetření	51

4.2.3	Závěr a hodnocení	52
4.3	Použité metody	53
4.4	Rozhovor – interview	54
4.4.1	Průběh rozhovoru	54
4.4.2	Volná diskuse	57
4.4.3	Závěr a hodnocení rozhovoru.....	57
4.5	Dotazník	58
4.6	Dotazník pro pedagogy.....	59
4.6.1	Průběh šetření dotazníkovou metodou	60
4.6.2	Výsledek šetření dotazníkové metody	71
4.7	Metoda analýzy a syntézy.....	74
5	SHRNUTÍ a DOPORUČENÍ.....	75
ZÁVĚR.....		78
6	Seznam příloh.....	84

ÚVOD

V diplomové práci jsem se rozhodla blíže zaměřit na osobnost učitele z pohledu jeho profesionality a morální podstaty jeho povolání. Profesní morálka v sobě zahrnuje souhrn profesních morálních norem, které jsou základním předpokladem úspěšné práce všech pedagogů. Profese učitele plní jedno z nejvýznamnějších humanitních posláních, které sebou nese velikou zodpovědnost v oblasti výchovy a vzdělávání. Osobnost pedagoga představuje jakýsi vzor jednání a chování v interakci celého výchovně vzdělávacího procesu, zároveň je také vzorem pro uznávání etických hodnot. Společná interakce mezi učitelem, rodiči, dětmi a ostatními pedagogy tvoří základní rovinu sociálních vztahů v mateřské škole.

Toto téma jsem si zvolila z důvodu bližšího prohlédnutí do celé problematiky profesní morálky pedagoga, která je značně ovlivněna mou praxí, při níž jsem měla možnost reflektovat učitele s různými morálními, profesními zásadami.

Cílem této práce bylo zjistit, jak učitelé chápou podstatu morálky a morální stránku svého povolání. Zda v této souvislosti učitelé pociťují potřebu mít stanoven etický kodex pedagoga. Ke splnění daného cíle jsem vycházela z následujících hypotéz. Práce vychází z předpokladu, že učitelé mají představu o tom, jaký je význam a jádro profesní morálky pedagoga a zároveň si uvědomují význam profesní morálky pro výkon svého povolání. Učitelé nemají jasnou představu, zda potřebují etický kodex povolání a nejsou si zcela jisti, co by mohlo být jeho obsahem.

Teoretická část je konstruována ze zdrojů odborné pedagogické literatury, daných školních kurikul, platných školních řádů a v neposlední řadě čerpám z mé učitelské praxe, která je v této problematice mým velkým přínosem. Při zpracování práce jsem se snažila vysvětlit základní pojmy, terminologii, definici procesu profesní morálky pedagoga a zároveň blíže zkoumám osobnost učitele – iniciátora celého výchovně vzdělávacího procesu.

Výzkum a výzkumná část praktické části mapuje pomocí vybraných metod rozhovoru a dotazníku osobnost pedagoga, zkoumá morální a profesní stránku jeho profese, analyzuje a hodnotí zjištěné výsledky.

Morálka může být chápána jako mravnost, vzor správného jednání, sociální aspekt, pravidlo, povinnost, slušnost, a právě šíře dané problematiky mě zaujala. Současná doba připouští na jedné straně velkou část odchylek od pravidel a zastírají se některá historicky dodržovaná pravidla nebo jsou nahrazována pravidly jinými, a je těžké se orientovat ve vnímání toho, co je správné, co nesprávné, co se musí, může nebo nesmí.

Touto prací jsem se rozhodla vymezit názory pedagogů vůči etickému kodexu a jiným pravidlům chování a současně tím naznačit, že každý učitel může vnímat pravidla po svém. I zde totiž platí, že skupina, která pravidla vytváří, nemusí mít, a také většinou nemá, stejný pohled na vnímání toho, co je etické a co je neetické.

Závěr výzkumu je věnován ověření stanovených hypotéz a celkovému vyhodnocení statusu profesní morálky a etického kodexu učitelů v chomutovském regionu. Pokud se budeme zabývat profesní morálkou učitelů a sami se s ní ztotožníme, prohlédneme tak lépe do celé problematiky. Tím mám na mysli především kladné vztahy mezi lidmi navzájem, které jsou hlavním předpokladem kvalitního výkonu učitelské profese.

TEORETICKÁ ČÁST

1 MORÁLKA

Slovo morálka je odvozeno z latinského názvu – mos, mosi – mravní obyčej. Klimeš (1998, s. 493) uvádí, že je to vlastně „*souhrn pravidel postavených na morálních zásadách a normách v dané společnosti, ale také společensky vynucovaný soubor převážně nepsaných zásad vymezujících náležitost nebo nenáležitost postojů a jednání jednotlivců do společenství zahrnutých.*“

Morálka neboli mravnost je schopnost člověka brát v úvahu své svědomí, řídit se jeho hlasem a posuzovat lidské činy z hledisek dobra a zla. Svědomí je složka mravnosti, důležitá k tomu, aby člověk byl schopen hodnotit své jednání a chování. Současně nám zabraňuje, aby jednal nemorálně. Jedinec, který si uvědomuje, co svými činy způsobí, ale nemá svědomí a tedy žádné zábrany, je pro společnost velmi nebezpečný.

Pojem morálka také znamená vzor správného jednání ve společnosti a od pravidel zdvořilosti se liší tím, že se týká věcí závažných a podstatných. Porušení morálních zásad se nedá soudně vymáhat a při jejím porušení, nedodržení nejsou udělovány žádné sankce a tresty.

Morálkou je každý člověk provázen již od dětství a tyto morální zásady jsou nejdříve formovány v rodině, posléze institucionalizací a socializací v mateřské škole. Dítě přichází do kontaktu s vrstevníky a autoritou – učitelem, kde je nuceno podřídit se většině. Přijímá, či odmítá pravidla, zákazy, tresty a pod vhodným vedením učitele je morálně formována jeho osobnost. Otázka toho, co je dobré, či zlé, se vyskytuje v celé historii lidstva a mnoho vzdělanců hledalo na toto tvrzení dostačující odpověď. Právě díky těmto badatelům a jejich zkoumání, vznikl teoretický základ v rámci filozofie a dal podnět pro vznik etiky - vědnímu oboru, který zkoumá společenský jev: morálku.

1.1 Etika a morálka

Pod pojmy etika a morálka si většinou každý člověk, žijící v této společnosti, představí nějaký souhrn norem, či zásad. Morálkou jsou děti provázeny již od dětství. Tyto morální zásady se nejdříve formují v rodině a posléze ve škole, kdy se již jakékoliv požadavky, příkazy nebo zákazy staví podle důležitosti do popředí. Děti se řídí pravidly a rozkazy, které jim rodiče nebo jiné autority udělují. Stejně tak jako v podobě trestů formujeme v dětech jejich etický vývoj, tak ho upevňujeme i formou odměn. Pokud má tedy dítě vhodné vedení, může se díky takovému přístupu vyvarovat nevhodnému chování. V tomto případě je právě správná autorita tou nejdůležitější složkou v mravní výchově.

Etika tvoří nauku o mravnosti a je tedy pojmem nadřazeným morálce. Na rozdíl od morálky zaujímá obsah a motivační aspekt mravnosti. Etika je teorií morálky, kterou blíže zkoumá, studuje morální jednání a chování, jejich normy, které jsou uznávány danou společností. Někdy je morálka a etika brána jako synonymum. Touto vědou se již v historii, zabývala řada filosofů. Etika je vlastně filosofická nauka o mravnosti, morálce a morální konání.

„Slovo etika je odvozeno z řeckého slova ethos – mrav a je to v podstatě věda, či teorie o morálce. Teorie mravnosti, filozofická disciplína, která se zabývá hodnotovým základem postojů, chování a usměrňuje lidské jednání v takových situacích, kdy existuje možnost volby prostřednictvím svobodné vůle. Snaží se najít obecné a společné základy, na kterých je morálka postavena a hodnotí člověka z pohledu dobra a zla.“
(Průcha, et.al, 2009, s. 70)

Etika jako filozofická disciplína má počátky již u Aristotela, ten rozlišoval v lidských činnostech právě činnost teoretickou – poznání, činnost praktickou – jednání a tvořivou – děláni. Pro etiku je podstatná činnost praktická, jednání a chování člověka je produkt mravního počínání.

Pojem morálnost, či morální znamená podle Anzenbachera (2004, s. 168) *„čistou shodu jednání se svědomím nezávisle na jeho obsahu, který je motivem. Mravní - etický znamená obsahový aspekt a nikoliv aspekt svědomí.“*

Základem etiky je tedy nejen rozeznávání mezi dobrem a zlem, ale i konání dobrého tehdy, kdy by bylo snadnější podlehnout zlému. Mravní zákon jde často proti přirozené cestě menšího odporu a proti gravitaci lidského chování.

Morální a správné jednání bývá často velmi náročné a namáhavé, a ne vždy příjemné, ale pozdější pocit klidu a vnitřní spokojenosti je nenahraditelný. Etika nás provází životem a zároveň určuje normy, které odpovídají naší společnosti.

Porušováním norem se dostáváme do prostoru deviantní odchylky, či až za hranice „normálního“ jednání, k tzv. deviaci. Etice je podřízena morálka. Jiné názory na to, co je morální a amorální, mají mladí lidé, jiné staří. Myslím si, že v dobách dřívějších byla mnohem užší hranice mezi normálním a deviantním. Deviantní člověk byl vyloučen ze společnosti, sousedé jím opovrhovali. Někteří z lidí pocítovali větší tlak ze strany okolí a více se dbalo na to, co si o nich okolí myslí. Dnes to vnímám tak, že je důležité, aby nad společností držela otázka morálky svou ruku. Myslím si, že je důležité, aby se lidé vrátili k základům, k lásce, k tomu, jak důležité je si vzájemně pomáhat. Jako by dnes morálka postrádala svou moc.

Etika se stále rozvíjí a mění, v každé době se najde někdo, kdo se jí bude zabývat, kdo přijde na nové názory a poznatky. Etika je věc neuchopitelná a v čase velmi dynamická.

1.2 Struktura morálky

1.2.1 Jádru morálky

Jádru morálky zahrnuje soubor morálních norem, které stanoví, jaké jednání a chování je považováno za dobré, či špatné v dané společnosti nebo sociální skupiny. Lidé se těmito pravidly řídí z vlastní vůle a přesvědčení, ale i pod tlakem veřejného mínění. Morálka představuje hodnotový a významový rozměr lidského života, tím se odlišuje od života zvířat. Morálka má svůj původ v dávné minulosti, v počátcích lidské společnosti.

Morálka je definována jako systém principů, hodnot a pravidel, z kterých plynou normy jednání, co je správné a co nikoli ve vztahu k určitému způsobu života.

Morální jednání a chování lidí ve společnosti je tedy řízené prostřednictvím veřejného mínění a svědomí. Plnění morálních požadavků na základě veřejného mínění je kontrolovatelné ostatními lidmi. Vše se odvíjí od podstaty toho, jak člověk chápe smysl morálních požadavků komunity a společnosti, ve které žije. Svědomí nám slouží jako morální sebekontrola při našem jednání a chování.

Podle Wilsona (1993) se s tímto smyslem pro morálku již rodíme a postupnou evolucí přešly naše sklony k morálnímu jednání do našeho genetického vybavení. (dostupný z <http://www.obcinst.cz/cs/CO-JE-MORALNI-A-JAK-TO-POZNAME-c556>)

Podstatou morálky je pravidlo nikomu neškodit a předcházet jakýmkoli poškozením druhých lidí. Mezi nejčastější zdroje morálky patří tradice, odvíjí se od zvyků, obyčejů, jež vycházejí z preference určitých hodnot. Tyto hodnoty vychází ze zákona, víry, svědomí a rozumu člověka. Morálka vznikala v souladu s náboženstvím a její podstatou byly příkazy, zákazy lidem vůči Bohu. Klasickou obecnou morální zásadou je vědomé usilování o mravním zdokonalování při hledání smyslu života a životní orientace. K ní se obracíme, když nechceme, aby náš život byl pouhé biologické přežívání. Pokud se rozhodneme konat dobro, klademe si otázku, v čem spočívá jeho podstata, jaké hodnoty jsou nejdůležitější.

Morálka představuje to, jak se lidé a jednotlivci chovají v reálném životě k sobě samým a mezi nimi navzájem, ale také ke všemu živému, i neživému, materiálnímu a duchovnímu bohatství. Morální jednání často uspokojuje naši potřebu sebeúcty a zároveň tak dáváme najevo, že nám na ostatních záleží. Jedním z prvních setkání s morálkou může být už v raném dětství, kdy si jako děti plníme nepříjemné povinnosti jen proto, abychom se vyhnuli trestu, či získali nějakou výhodu. Může mít však i podobu zcela samozřejmých, podvědomých zvyků, při kterých si tyto způsoby jednání neuvědomujeme. Morálka se také váže vždy na danou kulturu ve společnosti a plnění uznávaných a platných norem. Jak je uvedeno v Bibli - Zlaté pravidlo – představuje jednoduchou zásadu chování a jednání při společném soužití mezi lidmi:

„Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim.“ (Alexander, 2009, 4,15)

„Jak chcete, aby lidé jednali s vámi, tak jedněte vy s nimi.“ (Alexander, 2009, 6, 31)

Z uvedených citátů vyplývá, že základem kladného soužití mezi nimi, je umět se vcítit do druhého a představit si, jaké by bylo jim samotným při takovémto počínání.

Člověk je vybaven stejně jako zvířata pudem sebezáchovy a potřebou prosadit se, což vede často ke konfliktu mezi lidmi. Už u malého dítěte je důležitým předpokladem úspěšné socializace začlenění se do společnosti, kde je často nutné podřídit se většině, umět učinit kompromis ve společný prospěch a uspokojení. Každý jedinec, ať už silný, či slabý zaujímá ve společnosti své místo, Zlaté pravidlo tedy pomáhá pochopit případné následky vzájemného jednání a chování. Tyto teze slouží pouze jako vodítko ke spravedlnosti a společného soužití mezi lidmi, jak a do jaké míry se jimi lidé řídí, je už individuální záležitostí každého z nás.

Podle Hlavoně (1982, s. 48) „*je člověk sice schopen být mravní bytostí (určovat své jednání mravními hledisky), avšak realizace, míra a oblast působení této schopnosti není automaticky a jednou provždy dána. Morálka je aspekt i produkt lidské praktické aktivity a její obsah (zaměření) i její fungování závisí nejen na individuích, ale (protože jde o jev utvářený převážně spontánně ve společenském procesu) i na materiálních, politických a duchovních podmínkách života lidí, na celkovém mravním klimatu společnosti. Mravní fenomén tedy nelze adekvátně pochopit, není-li brán v celé jeho komplexnosti a v jeho začlenění do souvislostí praktického života.*“

1.2.2 Morální vědomí

„*Prověřme duši pod mikroskopem, abychom všechny iluze obětovali holé, trpké, hrozivé, odporné, nekřesťanské, nemorální pravdě.*“ (Nietzche, 2005, s.245).

Morální vědomí tvoří součást společenského vědomí, zrcadlí představy a pojmy morálních vztahů společnosti a jejich pomocí reguluje morální jednání lidí. Struktura morálního vědomí je složitá a místo každého pojmu a jeho logické formy je určeno způsobem, jakým je morální závaznost vyjádřena. Je zachována posloupnost od nejjednodušší morální normy přes morální kvalitu až k morálnímu ideálu.

„*Morální vědomí v sobě zahrnuje úroveň kognitivní, racionální orientovanosti, přesvědčení o dobru a zlu, o mravních idejích, hodnotách, principech, vlastnostech, normách a cílech, které jsou důležité pro žádoucí mravní jednání.*“ (Vacek, 2008, s.98).

Motivace a jednání člověka není dána pouze rozumem, ale hlavně jedinečností jeho psychiky a jeho emocemi. Při jeho rozhodování hrají velice důležitou roli jeho city a vůle. City tvoří v našem vědomí, ale i v podvědomí motivační faktor, který může naše jednání a chování urychlit i zpomalit.

Americký psycholog Lavrence Kohlberg (Heidebring, 1997) se především zajímal o důvody, které vedou k tomu, aby lidé něco považovali za spravedlivé nebo nespravedlivé. Bádal nad tím, jak lidé vnímají morální problémy a jakým způsobem se je pokouší řešit. Všichni víme, že naše názory na spravedlnost nejsou vždy druhými sdíleny.

Někdy si vůbec neuvědomujeme, že i tehdy, když se s druhým shodneme ve volbě alternativy, důvody pro tuto volbu mohou být značně rozdílné. *„Někdy také zjistíme, když s druhým mluvíme o morálních problémech, že jsme schopni pochopit a respektovat opačný postoj, i když ho nesdílíme. V opačném případě se nám stane, že jednání druhého člověka vůbec nechápeme, zdá se nám naivní, egocentrické, či bezohledné a sobecké. Někdy druhé přesvědčíme o našem názoru, ale jindy se nám to nepodaří, každý trvá na svém postoji a dochází ke sporu.“* (Heidebring, 1997, s.126).

Morální vědomí člověka se postupně vyvíjí, proto se žádný člověk nerodí dobrý, ani špatný. Rozvíjí se hlavně vlivem prostředí, v kterém vyrůstá, postupnou socializací, výchovou a vzděláním. Pedagog v mateřské škole tedy plní i funkci vytváření základů morálního vědomí dětí. Tento pojem zahrnuje součást morálního jednání lidí ve společnosti, vztah a uznávání morálních norem každého z nás, cítění a přesvědčení. Vývojem morálního vědomí u člověka se v minulosti zabývali již někteří psychologové.

1.2.3 Morální jednání

Morální jednání, jak uvádí Tyrlik (2004, s.53-61), tvoří objektivní stránku mravních jevů, zahrnuje projevy chování a zvyky lidí. Do určité míry závislé na vůli člověka to, co si sama volí, zda se bude chovat morálně, či nikoliv. Morální jednání zahrnuje přátelství, pomoc, solidaritu, bez účelu odměny, zisku a pochvaly. Člověk zde plní funkci rozumné a zodpovědné bytosti za své jednání a chování, ať už je dobré nebo špatné. Morální jednání zahrnuje systém hodnot a morálních norem, jejíž dodržování je spojeno s pocitem dobrého svědomí a naopak jeho porušení s pocitem viny. Cílem

morálního jednání je vytváření pozitivních mezilidských vztahů a hodnot k celé společnosti.

Morální jednání člověka vyžaduje analýzu, emocionální empatii a porozumění. Je to jistý druh sebeovládání, které nám zabrání chovat a jednat impulsivně, či zkratkovitě. (Heidbring, 1997, s.68-86)

Pokud jsme schopni ovládnout své já, spravedlivě jednat, známe svou povinnost vůči ostatním a umíme si přitom zachovat svou důstojnost, splňujeme vzor ideálního morálního člověka. Morální jedinec představuje ideál, který lidstvo hledá od nepaměti.

Toto jednání má určitý obsah a určitou motivaci. Motivace by měla být ve své podstatě založena na morálních hodnotách, jinak by se mohlo jednat o nemorální jednání. Člověk nesmí být ovlivněn pouze cílem, i když má vnitřní nemorální pohnutky. Toto morální jednání je tedy ve své podstatě založeno na následujících principech: spravedlnost, důslednost, odpovědnost, sebereflexi (sebejistota a sebekritika) a v poslední řadě na úctě a respektu k druhým.

Morální jednání zahrnuje všeobecnou slušnost plnit tyto normy, protože si jsme vědomi, že jsou užitečné pro společnost, plnění těchto norem pro nás může být zvykem, rituálem. Zamyslíme-li se blíže nad požadavky Desatera je prakticky nemožné je během celého života neporušit. Život je velice dlouhá cesta plná nástrah, zkoušek a životních zlomů a je velice náročné tyto normy bez výhrady dodržovat.

V opačném případě člověk plní navenek všechny uvedené normy nemusí být ještě mravní osobností, ale může mravně selhat v situacích extrémních či nových, v nichž známé normy nelze mechanicky uplatnit. Obecná slušnost tedy představuje plnění společensky přijatých norem dané společnosti. Proti tomu se často mladá generace bouří, je tedy nutné hledat odpověď na otázku, co je při rozhodování dobré a co nikoliv. U dítěte do sedmi let věku je kvalitní vzor dospělého důležitým elementem v jeho budoucím životě, v opačném případě může být značně poškozena jeho osobnost.

Morální jednání člověka vyžaduje analýzu, emocionální empatii a porozumění. Je to jistý druh sebeovládání, které nám zabrání chovat a jednat impulsivně, či zkratkovitě. Pokud jsme schopni ovládnout své já, spravedlivě jednat, známe svou povinnost vůči

ostatním a umíme si přitom zachovat svou důstojnost, splňujeme vzor ideálního morálního člověka. Morální jedinec představuje ideál, který lidstvo hledá od nepaměti

V životě se i jako učitelé často dostáváme do situací, které jsme nuceni řešit instinktivně, či na základě vlastního popudu. Mnohokrát se jedná o mravní situace, při kterých svým morálním nebo nemorálním jednáním ovlivňujeme život svůj i ostatních lidí. Mohou to být situace v rodinném životě, mezi přáteli, ale i při profesi učitele ve výchově dětí. Právě proto si je třeba uvědomit, že nahodilé jednání, jednání ve stresových situacích má za následek nevratné důsledky, které jsou kriticky hodnoceny nejen našim svědomím, ale i širokou veřejností. Právě učitel je často hodnocen druhými lidmi a k jeho profesním schopnostem patří i sebehodnocení.

1.2.4 Vzory a normy morálky

Morální normy představují základ morálky. Zahrnují jednoduché formy morálních požadavků a vzorce chování jednotlivých lidí např.: „*pomáhej slabším, pozdrav a poděkuj*“. Mezi základní normy Desatera božích přikázání pro morálku je konat dobré a vyhýbat se špatnému, ale také zahrnuje schopnost morálně se chovat a morálně uvažovat. Patří sem také smysl pro spravedlnost, pro povinnost, odpovědnost vůči ostatním lidem, důstojnost a sebeovládání. Tyto normy nezahrnují dovolení, ale příkazy a zákazy, které stanovují způsoby jednání a chování. Mají též hodnotící charakter toho, co je morální a nemorální na základě spravedlnosti. Morálka tedy nemá k prosazení svých pravidel jiné prostředky, než právě ty morální.

Morální normy mají historický význam, protože vznikají s vývojem lidské společnosti a ovlivňují tak celý etický vývoj společnosti. Vzhledem k tomu, že Evropa má křesťanské kořeny, celospolečenská morálka vychází z morálky křesťanské.

Pro morálku v židovství a křesťanství má podle Bible velký význam Dekalog Desatera božích přikázání. Vzniklo někdy kolem roku 1200 před Kristem a původcem tohoto Dekalogu byl Mojžíš, který jej přijal od Boha na hoře Sinaj. Nejde ovšem o příkazy a zákazy, ale je to etika ukazující, co je perspektivní pro budoucnost a pro co stojí za to žít. Je soustředěna kolem otázek rodiny, národa, spravedlnosti i sociálních problémů.

1. V jednoho Boha věřit budeš.
2. Nevezmeš jména Božího nadarmo.
3. Pomni, abys den sváteční světil.
4. Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře ti bylo na zemi.
5. Nezabiješ.
6. Nesesmilníš.
7. Nepokradeš.
8. Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému.
9. Nepožádáš manželky bližního svého.
10. Aniž požádáš statku jeho (Barton, 2006, s.56).

Tyto křesťanské normy Desatera přikázání představují klasický vzor morálky a vyzývají nás k soucitu, laskavosti a ohleduplnosti. Nejsou jen pouhými nařízeními, ale mravními normami, které jsou uznávány dodnes.

Bible je kniha, která byla psána více než 1600 let, vznikala tedy po spoustě generací a je jedinečná tím, že je psána několika autory v různých dobách a místech jak filozofy, básníky, rolníky a mnoha dalšími autory. Je tedy výjimečná svou nezničitelností a autentičností, můžeme ji buď milovat, nebo nenávidět a vytvořit si svůj jedinečný názor.

Existují lidé, kteří se výkladem Bible řídí a motivuje je k jejich dalšímu počínání, jsou, ale i tací, kteří tento výklad kritizují. Je tedy jen na nás, co považujeme za správné, čím a jakými pravidly se hodláme řídit. Profese pedagoga má svou morální podstatu a je tedy nutné dodržovat některé z morálních zásad.

Již zde bychom tedy mohli nalézt počátky tzv. etických kodexů v podobě Desatera, které zahrnuje základní stavební kameny morálky jako normativního systému. Na rozdíl od právních norem neobsahují standardní strukturu, protože jde o normy neformální. Morální normy jsou v podstatě normami založenými na zvyku a vznikaly dlouhodobým zachováním. Zvyky obecně nejsou psaná pravidla a ani pozdějším písemným uchováním z nich žádná pravidla nečiní.

1.2.5 Morální hodnoty

Každý člověk má svůj systém hodnot, kterým se řídí ve svém jednání, myšlení a uvažování. Svůj hodnotový žebříček si někdy ani neuvědomujeme a často jednáme spíše instinktivně. Na otázku, co jsou vlastně pro nás hodnoty a které preferujeme, neumíme dost dobře ani vyjádřit svůj názor.

Morálka nám tedy ve své podstatě pomáhá zabezpečovat základní chod lidské společnosti, aby byl přijatelný a nezměnil se v boj o život. Každý z nás usiluje ve svém životě o určité ideály - o etiku, ale skutečnost bývá často jiná. Osobní poznání zaujímají univerzální a multikulturní hodnoty. Univerzální hodnoty obsahují základní pravidla lidského soužití, které si lidé vytvořili při morálním vývoji společnosti.

Morálka pramení z lidské přirozenosti a základních lidských hodnot. Patří sem elementární kvality: úcta, soucit, zodpovědnost, sebeovládání, poslušnost, šlechtnost, přátelství, hrdost, důvěra, trpělivost, ctižádostivost a další. Postupem života do nás morální chování vrůstá a ovlivňuje vnitřně i navenek naši osobnost. Je tedy velice důležité, jakým způsobem a kým jsou do nás morální zásady vštěpovány. To je naplňováno z počátku socializací v rodině a posléze profesionálním výchovným působením pedagoga v mateřské škole.

Morálka tedy představuje hodnotovou a významovou dimenzi lidského života, tím se odlišuje od života zvířat. Původ morálky nalezneme již v dávné minulosti, v počátcích lidské společnosti.

Obecně mravní hodnoty tvoří protiklady ctnosti a nectnosti. Dobro je nejvyšší hodnota všeho, co prospívá životu, ale ne co prospívá jen nám. Dobro je v morální oblasti shoda myšlení a jednání se svědomím a také s přirozeným a mravním řádem. Tíhnutí k dobru je nejvlastnější podstatou lidského života a zlo je vše, co život ničí.

Hodnocení mravního chování probíhá nejdříve ve vlastním vědomí a svědomí. Výčitky svědomí nám v tomto směru slouží jako vnitřní regulátor, pocit, který nás upozorní, že jsme jednali špatně.

Základem etického chování pedagogické etiky člověka je uznávání určitých hodnot, zaujímání postojů, od kterých se následně odvíjí jednání a chování. V rámci současné školy jsou aktuální hodnoty: obecně lidské, občanské, multikulturní,

environmentální, a sociální. Právě k těmto obecným hodnotám vede učitel své žáky, proto je třeba, aby si svůj systém hodnot sám uvědomil a utřídil. Jeho systém hodnot by měl korelovat s hodnotami společenskými a v jeho žebříčku hodnot by neměly chybět hodnoty jako akceptování občanských povinností, respektování rovností ras a etnik. Učitel je odpovědný za vývoj svěřených dětí a je schopen prosociálního citění a empatie. Na tyto hodnoty se zaměřuje v současném českém školství Rámcový vzdělávací program.

1.3 Význam morálky v mezilidských vztazích

„Mezilidské vztahy představují složité interaktivní vztahy mezi lidmi, díky nim se jedinec dostává do různých nadindividuálních vztahů” (Janotová,2005, s.9).

Právě tyto sociální vztahy mezi lidmi jsou pro povolání pedagoga velice důležité, závisí na nich stabilita každého kolektivu a prostřednictvím nich pronikáme do zákonitostí soužití mezi lidmi. Dodržováním morálních zásad v mezilidských vztazích se produkuje pozitivní komunikace mezi lidmi, vytvářejí se kvalitní, nové vztahy a v neposlední řadě akceptujeme lépe nálady a názory druhých lidí, i když se s nimi právě neztotožňujeme.

V profesním kolektivu pedagogů velice záleží na přijetí, ztotožnění se a uplatnění těchto morálních zásad, které upevňují společenství a spolupráci mezi lidmi. Pokud mezi lidmi panuje přátelská a pozitivní atmosféra, tak se každý z nás kolektivu cítí lépe a je schopen kvalitněji produkovat své schopnosti a dovednosti. Panuje zde pak důvěra a porozumění a v kolektivu pedagogů je socializace jedním ze zásadních předpokladů kvality této profese. Učitel tedy v první řadě disponuje schopnostmi ztotožnit se s ostatními lidmi a danými morálními zásadami, aby mohl svou výchovou a učením produkovat a naplňovat své poslání. Pokud není kolektiv pedagogů ucelen a je narušen nějakým negativním vlivem ať už z okolí nebo z nitra, nemá kvalita jejich práce takovou váhu a nevede k dobrým pracovním výsledkům.

Morálka v mezilidských vztazích má veliký vliv na kvalitu výkonu práce a současně se od ní odvíjí mnoho dalších projevů našeho jednání a chování. Psychologie nám dnes mimo jiné odhaluje a vysvětluje příčiny našeho jednání, chování, morálních konfliktů a pomáhá nám snadněji pochopit druhé a i v neposlední řadě nás samé.

Profese pedagoga tedy vyžaduje značnou dávku tolerance ve vzájemné interakci k ostatním lidem, spolupráci mezi sebou navzájem a v neposlední řadě schopnost umět učinit kompromis.

1.4 Morálka v minulosti

Morálka se zabývala od pradávna otázkami dobra a zla, tím, co je špatné a dobré, námi akceptovatelné nebo naopak námi zavrhané. Každá společnost a doba udává etický vývoj a směr, ale podstata morálky je v každém společenství obdobná. Etická moudrost existuje již od pradávna, zrodila v myšlení člověka, ve filozofii a v náboženství v průběhu dlouhých dějin.

Podíváme-li se do historie, snad v každé době se zabývali lidé, kterým leželo na srdci dobro společnosti, otázkou nápravy mravů. Již v minulosti byly profesně etické kodexy považovány za významný nástroj k dodržování zásad platné morálky.

V dnešní době, kdy se věda a technika velice rychle vyvíjí, není jisté, že by morálka a mezilidské vztahy získaly větší úspěch a pozornost než tomu bylo v minulosti. Člověk je vztahová bytost, má vztah k právu, společnosti, kultuře, politice, tedy i etika nabývá praktického rozměru již od jeho narození.

1.4.1 Pravěké počátky morálky

V pravěku (40 000 př.n.l. – 5 000 př.n.l.) a stejně tak i ve starověku (5 000 př.n.l. – 300 n.l.) byla morálka velice primitivní, představovala souhrn jednoduchých norem, zvyků a mravů, které musel každý člen rodu akceptovat. V opačném případě následovalo vyloučení jednotlivce nebo skupiny ze společenství, což vedlo často až k fyzické záhubě jednotlivce. Dodržování společenských norem, zvyků a mravů, patřilo k nutným podmínkám života lidí ve společnosti.

1.4.2 Mravní ideály v Antice

Již i v samotném antickém Řecku (500 př.n.l. – 300 n.l.) se mravní ideály různily. Dle Sokrata byla nejvyšší ctností moudrost, svým učením vystupoval o absolutní pravdě a mravní dokonalosti. Platón spatřoval nejvyšší ideu v dobru, které jsou ty ostatní podřízeny. Dodnes však podstata těchto tezí ovlivňuje lidstvo samo.

„Ve starověku docházelo, z důvodu velkých civilizačních změn, k vytvoření nových hodnotově-normativních vztahů, které s těmi předešlými byly mnohem složitější. Již v 5. stol. př.n.l. Řekové formovali morálku a ve své víře - analogii si vytvořili svůj vlastní koncept – étos. Antický étos byl chápán jako rozvíjení vztahu k sobě samému bez nároku na nadčasovou platnost. Na prvním místě figurovala starost o sebe samého, úsilí ovládat se a stát se pánem svého jednání a chování.“ (Thompson, 2004, s.167).

Základním pojmem antické etiky kromě dobra a blaženosti je ctnost, protože v antice bylo k výchově ctnostného člověka zaměřeno celé jeho vzdělání. Ten, kdo o ni neusiloval, neměl šanci obstát v intelektuálním ani veřejném životě. Ctnost byla celkové zaměření člověka k dobru, pozitivní rys charakteru, dobré bytí člověka v rovině osobní i společenské. V antice morálka odpovídala nejen na otázky, co je dobré a co je špatné, ale jednalo se o teorii způsobu lidského života. Zdroje starověké morálky nacházíme tedy u Platóna, Sokrata a Aristotela. Podstatu morálky deklamovali ve svých názorech, úvahách, spisech a dílech. V antice si lidé cenili čtyři základní ctnosti: rozumnost, statečnost, zbožnost a spravedlnost.

Ať už se lidé v této době těmito ctnostmi řídili, či nikoli bylo stejně jako dnes podstatné, co vyžaduje daná společnost. Při nedodržení pravidel společného soužití může dojít k zavržení, odsouzení nebo až dokonce vyloučení ze společnosti.

1.4.2.1 Sokratovská ironie

Řecký filosof Sokrates (470 - 399 př.n.l.) je prvním z trojice nejslavnějších řeckých filosofů, byl hodnotný jak pro svoji filosofii, tak i množstvím a kvalitou žáků, které vchoval.

Sokrates šířil svou teorii o absolutní pravdě a mravní dokonalosti, základní metodou jeho učení bylo poznat sám sebe. Proces výchovy tedy záležel na sebepoznávání a mravním sebezdokonalování, právě odtud pramení i jeho metoda poučování. Tvrdil, že znalost mravních hodnot sama o sobě dává člověku jistotu, že jedná mravně. Že znalost vylučuje špatné jednání, protože člověka motivuje a vede správným směrem. Ctnost spočívala v souznění lidského života s přirozeným řádem. Důraz kladli na význam vnitřní svobody. (Mc Greal, 1999 ,s. 268 - 275).

Velký přínos Sokrata v etice spočívá tedy v tom, že zdůrazňuje objektivnost mravních norem, ale i schopnost člověka tyto normy poznat. Sokrates pokládal ctnost, vzdělanost a mravnost za nejvyšší dobro. Stejně jako dnes, když člověk koná něco špatně, promlouvá k němu jeho vlastní svědomí.

1.4.2.2 Etika ctností Platóna

„Představitelem etiky ctností je Sokratův žák Platón. Platón staví svůj etický ideál také na čtyřech základních ctnostech, jimiž je moudrost, statečnost, umírněnost a spravedlnost. Tyto ctnosti považoval za vzory pro morálně správné jednání a tvrdil, že principem všeho dění je nejvyšší dobro. Štěstí lze dosáhnout pouze ctnostným životem, nikoli smyslovými požitky, neboť ty nabízejí pouze krátkodobé a nehodnotné pocity štěstí. Dobrý a spravedlivý je pro Platóna totéž.“ (Příkaský, 2000, s.78).

Smysl života spatřoval Platón (427 - 347 př.n.l.) stejně jako Sokrates ve ctnosti v život, podle nejvyšší ideje dobra. Dobro může být podle jeho filozofie zároveň i krásné a zlo nemůže být dokonalé, protože dokonalost je pozitivní vlastnost a kdyby zlo bylo dokonalé, muselo by mít i pozitivní vlastnosti.

Platón společně se svým učitelem Sokratem spoluvytvořil 35 dialogů – Platónovy dialogy a vkládá do nich své představy o morálce.

1.4.2.3 Aristotelova etika ctnosti

Zakladatelem etiky jako vědy byl podle Příkaského (2000, s.42-48) Aristoteles (384 – 322 př.n.l.), který ji vyčlenil, formuloval a stanovil jako samostatný obor, označil ji jako praktickou filozofii. Už oba jeho předchůdci Platon a Sokrates položili základy tohoto oboru. Etika navázala na morálku, která patří k nejstarším formám společenského vědomí, existovala od počátků v pravěku a stanovila hodnoty, jimiž se lidé řídili. Jde o nejjobecnější lidské hodnoty a platí pro všechny lidi na celém světě.

Aristoteles, na rozdíl od svého učitele Platóna tvrdil, že cílem lidského jednání nemůže být idea dobra, neboť je příliš vzdálená, a hledal cíl mravního konání v něčem dosažitelnějším. Byl prvním filosofem, který sjednotil myšlenky etiky do mravní teorie.

Cíl poznání našel Aristoteles, stejně jako jeho předchůdci, ve ctnostech, jež člověka zdokonalují, a ze kterých se člověk těší. Postupně tak dosahuje stavu blaženosti, která je proti nestálému štěstí trvalá.

Ctnost je podle Aristotela možné získat učením, návykem a zkušeností, a zatímco neštěstí je mnoho, ctnost je vždy jen jedna, většinou je střední cestou mezi dvěma krajnostmi. Ctnost tedy dělil na rozumovou - umění, správný úsudek, moudrost, pochopení a na ctnost mravní - statečnost, štědrost, velkorysost, spravedlnost, pravdivost. (Aubengue, 2003, s. 68-75). Aristoteles tedy vyzýval lidi k optimistickému vztahu k životu a říkal, že smyslem života je radost a štěstí. Aristoteles viděl podstatu ctnosti v rozumném životě a uspořádaném společenském životě, kde člověk jako společenská bytost nachází své naplnění a štěstí.“

„Špatné jsou pouze extrémy, například hněv je dobrý, pokud člověka podněcuje, ale hněv ve svém extrému (zášť, nenávisť) je špatný, stejně jako v druhém extrému (netečnost, apatie). Mezi extrémy se nalézá harmonie. Etika znamenala nejen vědět, co je dobré a co špatné, ale také podle toho žít a řídit se tím.“ (Graeser, 2001, s.284).

Původ morálky můžeme tedy nalézt již v antické etice a její filozofii, která přiměřeně a postupně uspořádávala lidský život. Dobro, blaženost a ctnost patří mezi základní pojmy antické etiky. Středem celého zájmu a vzdělání je výchova ctnostného člověka k dobru, pozitivnímu charakteru vzhledem k jeho osobnosti i ve společnosti. Za nejdůležitější ctnosti Antické etiky se nejvíce cenila rozumnost, zbožnost, spravedlnost a statečnost. Starořecká kultura jako jedna z nejdůležitějších podnětů značně ovlivnila vývoj lidského myšlení a globálního způsobu života obyvatel evropského kontinentu.

Filozofie pomáhala lidem očistit jejich životy od zla a od nevysvětlitelných jevů a odlišností, jejím cílem je utvářet dobrý život. K etickým ctnostem máme přirozené vlohy, ale teprve častým opakováním dochází k zvykům a rituálům, tedy až opakovaným jednáním a výchovou se mravní ctnosti utvářejí.

1.4.3 Křesťanská morálka

Středověká etika (300 n.l. – 1400 n.l.) byla převážně ovlivněna křesťanstvím. Křesťanská morálka je založena na učení Ježíše Krista a jeho výrociích, které se staly

základem pro sepsání evangelií. Morálka postavená na těchto evangeliích, je nazývána morálkou křesťanskou.

Již v dávném středověku museli být řemeslníci členy příslušných cechů, byli jim také odpovědni za úroveň vykonávaného řemesla a zároveň také za poctivost při jeho výkonu, při čemž zdůrazněna pracovitost a solidnost. Středověká etika rytířů vycházela ze sedmi rytířských ctností (statečnost, bojovnost, oddanost panovníkovi atd.)

„Mravně dobré je podle křesťanské etiky vše, co odpovídá těmto požadavkům a není v rozporu s křesťanským Desaterem božích přikázání a vírou v Boha.“
(Hlavoň,1982, s.68).

Pro morálku v židovství a křesťanství má tedy Dekalog Desatera velký význam. Významem obsahu Dekalogu nebyly příkazy a zákazy, jako nepokradeš, nezabiješ, ale je to etika poukazující na to, co má budoucnost a perspektivu, pro co stojí za to žít. Poukazuje v podstatě na sociální kontakt, správné jednání a chování mezi lidmi, i když jsou ve své podstatě prakticky těžko splnitelné. Křesťan se tedy může spoléhat jen na milost a boží odpuštění. Křesťanská etika je také soustředěna kolem otázek rodiny, národa, spravedlnosti i sociálních problémů. Nespravedlnost viděl Ježíš hlavně v bohatství a cestou jak s ní skoncovat bylo zřeknutí se všeho majetku. V podstatě kladl důraz na to, že jsme si všichni rovni a jsme dětmi Boha. Moc v jeho pojetí je služba, oproti židovské ideji o důsledné spravedlnosti vyzdvihoval odpuštění, nenásilí a lásku k nepřátelům.

Podle Thompsona (2004, s.167) *„je úcta k lidské důstojnosti i v těch nejponíženějších situacích lidské bezmoci novým prvkem, který křesťanství vneslo do dějin. O křesťanství se tvrdí, že je etikou lásky ke člověku v nouzi a skrz tuto lásku k nemocným, hladovým, pronásledovaným se člověk může setkat s Bohem.“* Úcta k lidské důstojnosti i v těch nejponíženějších situacích lidské bezmoci je prvkem, který křesťanství vneslo do dějin. Právě a na tomto základě se začíná budovat sociální pomoc lidem.

Ačkoli sami třeba nejsme nábožensky založeni, křesťanská etika výrazně formovala evropskou společnost a tedy i naše postoje, kulturu i vztahy a nelze popřít, že právě křesťanské desatero v tomto formování hrálo velkou roli. Ježíš Kristus kladl ve

své podstatě důraz na to, že jsme si všichni rovni a jsme dětmi Boha. Moc v jeho pojetí, je pouhou službou, kterou nezneužíval a preferoval odpuštění, nenásilí a lásku k nepřátelům.

V tomto období byly morální úvahy a polemiky častým tématem mnoha významných představitelů, kteří konstruovali své myšlenky v mluvené i psané podobě. Tyto morální úvahy se promítali i do výchovy dětí, které byly pod tímto vlivem vedeny k výchově ctnostného člověka.

1.4.3.1 Aurélius Augustín

Tento filosof a teolog raného křesťanství Aurélius Augustin (354 n.l. – 430 n.l.), je považován za nejvýznamnějšího ze západních církevních otců a jeho díla O kvantitě duše, O učitelích a O pravém náboženství, měly vliv na západoevropskou středověkou filosofii.

„Základním pojmem jeho etiky je láska, kterou ztotožňuje s vůlí a konečným cílem lidské snahy je blaženost. Rozhodujícím počínáním je samozřejmě konat dobro, které náleží člověku se svobodnou vůlí. Duše obdařená vůlí je ve své podstatě zaměřena na nejvyšší dobro a konečným cílem je právě předmět morálky.“ (Mc Greal, 1999, s.168).

1.4.3.2 Tomáš Akvinský

Tomáš Akvinský (1225 n.l. – 1274 n.l.) je jedním z představitelů, který rozvinul etiku ve středověku na základě přirozeného zákona, vycházel z křesťanské tradice a podařilo se mu opřít křesťanskou etiku o racionální základy, byl katolický filozof a teolog Tomáš Akvinský.

Východiskem jeho morálky je rozum, který člověk dostal od Boha. Lásku v Boha spatřuje za nejvyšší morální hodnotou. Rozum, který člověk od Boha dostal, je východiskem morálky. Mravní posouzení jednání nezávisí na jeho výsledku, ale na účelu, ke kterému směřuje. Protože je přirozené právo založeno na rozumu, není kulturně podmíněné. V díle Summa Theologiae popsal čtyři základní ctnosti: rozumnost, spravedlnost, statečnost a uměřenost. (Mc Greal, 1999, s.169 - 173).

Ve středověkých koncepcích morálky se téměř všichni představitelé shodují. Společný názor tkví v tom, že morálka člověka má nadpřirozený původ, morální city

a vědomí dostal člověk od Boha. Bůh je zákonodárcem a ochráncem všech zákonů, též má právo soudit a rozhodovat. Za nejvyšší dobro uznávají křesťané posmrtný život společně s Bohem. Již v křesťanství se tedy formovaly morální úvahy, v čem tkví její podstata. Etika a morálka sloužila k utváření pravidel společného soužití a jednání lidí.

1.4.4 Novověká etika

Novověká filozofie je datována od 15. st. až po současnost a je evidována jako čtvrté období v dějinách filozofie. Naše současné etické myšlení ovlivňují nejrůznější moderní koncepce. Novověká filozofie zahrnuje tři hlavní proudy: racionalismus, empirismus a osvícenství.

Filozofie přestává být společenskou tradicí a stává se dílem výrazných osobností, které se zabývali problematikou morálky. Mezi představitele novověké etiky patří osobnost Reného Descartese, Thomase Moruse, Michela de Montaigne, Giordana Bruno, Johna Locka, Jeana Jacquese Rousseaua a Immanuela Kanta.

Etika v novověku se zabývá tím, co tvoří základ morálky. Téměř všichni představitelé se shodují v tom, že společné vytvoření morálních norem, bude velkým přínosem pro ucelení této problematiky.

Počátek 21. století je znamením kritiky společnosti z důvodu pokleslé morálky, přetvářky mezi lidmi a absencí pozitivních mezilidských vztahů. Materialistické myšlení lidí likviduje morální hodnoty, které společnost této doby vyžaduje. Žijeme v postmoderní době, kde věda a technika zaujímá prvotní místo a naslouchat druhým lidem s empatií a pochopením, jako by se kamsi vytratilo. Estetické a etické hodnoty ztrácejí potřebu k zamyšlení, nad smyslem a podstatou. Obrovská svoboda této chaotické doby plné možností vede lidi k zanedbávání podstatných morálních zásad.

Pokud se člověk dopustí zlého skutku porušením zásad a je při tom bez jakéhokoliv svědomí, stává se hrozbou této doby. Výchova dětí od počátku v souladu s morálními zásadami je pro společenství lidí velice cenná, protože právě na nich závisí vývoj a posun morálního cítění do budoucna.

Morálka tedy vznikala postupným vývojem v průběhu sto a tisíce let ve všech civilizacích i ve všech společnostech na Zemi. Před tisíci lety se na pravidla morálky

nehledělo jen jako na příkazy vycházející od vnějších autorit, jako je náboženství, či společensky uznávaná pravidla, ale vycházeli z přirozených tužeb jednotlivých lidí. Po celé dlouhé roky byly lidem vnukávány hesla jako neomezovat práva druhých a to, že všechny názory jsou si rovné, člověk tak měl právo na svou vlastní morálku, kterou si řídil svými vlastními zájmy. Lidské pocity měly větší váhu než zásady a normy, morálka se stala soukromou věcí každého člověka.

Závěr publikací o etice většinou říká, že etiku můžeme z části odvozovat od lidské přirozenosti. V případě, že víme, že existuje spousta přesvědčení, jak by se k sobě lidé měli chovat, usilujeme o to, aby byla etika objektivní a univerzální. Být morální také znamená jednat rozumně a důsledně. Etika se stále rozvíjí, mění, a v každé době se najde někdo, kdo se touto vědou bude zabývat, kdo přijde na nové názory, poznatky. Etika je věc neuchopitelná a v čase velmi dynamická.

2 OSOBNOST PEDAGOGA

Termínem učitel označuje Grecmanová člověka, který „*soustavně odborně vzdělává a vychovává děti, mládež nebo dospělé. Učitel je rozhodující složkou ve výchovném procesu – je jeho iniciátorem. Jeho úkolem je pečovat o tělesný, rozumový, citový a volní rozvoj vychovávaného.*“ (Grecmanová, et al, 2002, s.231)

Pedagogova osobnost má ve vyučovací a výchovné práci rozhodující, hlavní úlohu. Předpokladem kladného vlivu na žáky je autorita učitele a působivost jeho osobnosti. Činnost učitele patří k nejnáročnějším profesím svou mnohostranností a tvůrčím charakterem. Někteří z teoretiků považovali pedagogiku více za umění než vědu.

Pedagogika vyžaduje od učitele nejen potřebnou dávku teoretických i praktických znalostí a dovedností, ale i určitý poměr talentu. Každý pedagog si postupem času vytvoří vlastní pedagogický systém, ve kterém se odráží v neposlední řadě i jeho osobnostní profil. V obecné rovině lze definovat určitý soubor nezbytných schopností, které by měl vykazovat každý pedagog.

2.1 Obecné předpoklady pedagoga

K úspěšnému výkonu učitelského povolání jsou nutné určité předpoklady – odborné vzdělání, profesní znalosti, zkušenosti, schopnosti, morální postoje a stanoviska, které shrnujeme v pojmu profesní zdatnost. V dnešní době jsou na učitele kladeny nároky a požadavky, jsou povinni přizpůsobit se novým trendům a systematicky se sebevzdělávat. Profesně zdatný pedagog zcela splňuje požadavky svého povolání.

Pedagog mateřské školy je učitel, vychovatel, iniciátor a organizátor výchovně vzdělávacího procesu, je zodpovědný za komplexní rozvoj jedince a měl by vykazovat určité základní kvality, které charakterizují jeho osobnost. Mezi jeho základní kvality, které charakterizují pedagogovu osobnost, patří následující.

2.1.1 Profesionálnita

Osobnost učitele zahrnuje především jeho profesionalitu – svou profesi vykonává na vysoké úrovni a kvalitně s plným nasazením, protože toto povolání nese velikou zodpovědnost. Součástí výkonu této profese je, neustále se sebevzdělávat, poznávat a vnímat nové trendy, staré zaběhlé rituály nahradit těmi aktuálními. Jeho chování a jednání odpovídá jeho profesionalitě, kterou uplatňuje při interakci s dětmi i dospělými, vzniklé problémy řeší hned a je schopen udělat kompromis. Každý pedagog je zodpovědný za svou vykonanou práci a je schopen evaluace a autoevaluace.

2.1.2 Přirozená autorita

Přirozená autorita je dalším důležitým předpokladem jeho osobnosti, kterou uplatňuje při praktické výuce a vzdělávání, vytváří si tak pozitivní a vřelý vztah k dětem a všem ostatním. Tuto přirozenou autoritu si vytváří učitel jednak sám, ale je také dána jeho pravomocí a jeho postavením. Této autority pedagog profesionál nikdy nezneužívá, ale využívá tohoto postavení jako prostředek výchovně vzdělávací práce. Někteří z nás berou tuto profesní autoritu jako pravomoc a snaží se jí využít ve svůj vlastní prospěch, toto vypovídá o jeho charakteru, který je u každého pedagoga jiný. Učitel si k dětem vytváří pozitivní vztah, je schopen empatie a respektuje osobnost dítěte, zároveň si ponechává přirozený odstup. Pokud má tento kolektiv dobře prosperovat je velice důležité celkové klima založené na důvěře a bezpečí.

Každý pedagog disponuje jinými osobními vlastnostmi a hodnotami, toto duševní věno má každý z nás a je důležité s ním umět patřičně nakládat a umět ho využívat. Patří sem hlavně zodpovědnost, optimismus a pozitivní přístup k problémům, sebedůvěra a sebeúcta, ochota komunikovat a schopnost čelit nespravedlnosti, diskriminaci, vytvořit si svůj vlastní názor. Svou osobnost reflektuje tvořivostí, kreativitou a nápaditostí, je schopen motivace ve svém oboru, u dětí pak plynulým střídáním činností, jejich provázaností. Pedagog musí umět zaujmout, svědčí o tom jeho charisma, což je osobní kouzlo každého z nás.

2.1.3 Kreativita a emotivita

Kvalitní pedagog je schopen změn a inovace, obohacovat své osobní věno o nové zkušenosti a poznatky. Všechny tyto předpoklady umět reflektovat a využívat v pedagogické praxi při výchově a vzdělávání dětí. Pokud učitel nemá přirozený vztah a lásku k dětem je jeho výchova značně negativně omezena a nikdy nedocílí takových výsledků jako učitel, který své povolání vykonává z lásky k bližnímu. Do této etické dimenze patří emoce, jako je empatie, sociální vcítění, tolerance, důslednost, spravedlnost a spolehlivost.

2.1.4 Odborné vzdělání

Ve většině evropských zemí se může stát učitelem pouze osoba s pedagogickým vzděláním. Od učitele se očekává dodržování pravidel slušného chování, neboť je vzorem a příkladem pro dospívající generaci. Mezi učiteli po celém světě můžeme najít spoustu podobností i rozdílností. Skoro ve všech zemích jsou učitelé vzděláváni na univerzitách a k výkonu jejich profese musí předložit diplom o absolvování pedagogického vzdělání.

Odborné vzdělání pro svou profesi

Jsou to převážně teoretické znalosti daného oboru a samozřejmě i praktické zkušenosti ve svém oboru, které učitel nadále obohacuje aktivní účastí. Zde je také velice důležitá délka praxe každého pedagoga, což prohlubuje jeho znalosti a dovednosti ve svém oboru.

Pedagogické vzdělání

Odborné pedagogické vzdělání je velice důležitý předpoklad, bez kterého tuto profesi, provozovat nelze. Každý pedagog mateřské školy má ukončené středoškolské vzdělání a následně vysokoškolské vzdělání pedagogického směru. K tomuto pedagogickému vzdělání samozřejmě také patří didaktické a metodické dovednosti, komunikativní a organizační dovednosti pedagoga.

2.1.5 Celoživotní vzdělávání

Příprava a povinné pedagogické vzdělávání učitele před výkonem jeho pedagogické profese plní pouze část toho, co potřebují v profesním životě. Povinné studium na pedagogických školách, dává začínajícím učitelům pouze základ toho, co potřebují pro kvalitní výkon povolání. Často jim chybí vědomosti, znalosti, metodické schopnosti a charakterová zralost. Jedině neustálým sebevzděláváním, seznamováním se s neustále měnícími novými trendy výuky, je možné dosáhnout těch nejlepších výsledků. V dnešní době je velká možnost dalšího vzdělávání pedagogů s různým zaměřením, s využitím nabídky seminářů, výchovných kurzů, tematických školení, odborných lekcí a dalšího navazujícího studia v duchu celoživotního vzdělávání.

Někteří učitelé s dlouholetou praxí spadají do jakýchsi zažitých rituálů a jim vlastních metod výuky. Zároveň necítí potřebu je nadále nijak měnit. Celoživotní vzdělávání těmto učitelům nabízí nový kritický pohled k jeho zastaralým metodám a nový otevřený pohled k jejich reformaci.

2.1.6 Zodpovědnost k povinnostem

Každý pedagog by měl znát a dodržovat povinnosti svého povolání. Někteří z učitelů využívají tzv. pedagogickou svobodu ve výuce pro plnění profesních povinností, které leckdy zanedbávají. Pro začínající, či učitele s dlouhodobou praxí je znalost a ztotožnění se s těmito povinnostmi velice podstatným předpokladem. Mezi tyto povinnosti patří dodržování pracovní doby na pracovišti, vedení školní dokumentace, neustálé sebevzdělávání, individuální profesní přístup k dětem, konstruování třídních plánů pro výchovně-vzdělávací činnost, spolupráce s ostatními pedagogy, institucemi, odborníky a mnoho dalších povinností, které je nutno znát a dodržovat.

2.1.7 Povinnosti v RVP PP

Dle Rámcového vzdělávacího programu (dále RVP), pedagog pro předškolní vzdělávání zodpovídá, za to, že Školní (třídní) vzdělávací program (dále jen ŠVP), který zpracovává, je v souladu s jeho požadavky. Program jeho pedagogických činností je plánovaný a cílevědomý, ale je také pravidelně sledován průběh předškolního

vzdělávání a hodnocení jeho podmínky a výsledky. Mezi odborné činnosti pedagoga, které je nutné dodržovat a vykonávat patří níže uvedené povinnosti.

- rozlišovat a analyzovat věkové a individuální potřeby dětí a v této souvislosti zajišťovat profesionální péči dětem, jejich výchovu a vzdělávání
- praktikovat individuální a skupinové vzdělávací činnosti, které vedou k cílevědomému rozvoji dítěte, umět rozlišit jeho kompetence – schopnosti, dovednosti a postoje
- samostatně plánovat výchovně vzdělávací činnosti, realizovat je a hledat vhodné strategie a metody pro individualizaci i skupinové vzdělávání dětí
- využívat odborné zdroje a metodiku, uplatňovat didaktické prvky vhodné věku a individualitě dítěte
- provádět a plánovat individuální výchovně vzdělávací činnosti s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami
- sledovat a hodnotit účinnost vzdělávacího procesu, kontrolovat a hodnotit výsledky své práce a individuální pokroky dětí v jejich rozvoji a učení, kontrolovat a hodnotit podmínky pro výchovu a vzdělávání
- výsledky evaluace uplatňovat v plánování dalšího procesu vzdělávání
- realizovat poradenské činnosti pro rodiče o výchově a vzdělávání jejich dětí odpovídající pedagogickým kompetencím pedagoga předškolního vzdělávání
- analyzovat své vlastní vzdělávací potřeby a nadále se sebevzdělávat
- brát na vědomí přání, názory a potřeby rodičů, ostatních pedagogů, základní školy a obce a reagovat na ně (Smolíková, et.al, 2004, s.45)

2.1.8 Plné nasazení osobnosti

Pedagog věnuje své práci plné nasazení, povinnosti si plní v maximální možné míře, někdy až nad rámec. Jedině tak je možné dosáhnout těch nejlepších výsledků při výkonu výchovně-vzdělávací práce. Toto velice úzce souvisí s morálkou pedagoga, která je u každého jiná. Někteří učitelé vnímají svou profesi pouze jako výdělečnou činnost, což není v souladu s morálními zásadami. Proto, aby byli schopni věnovat práci plné nasazení své osobnosti, není vhodné současně vykonávat další zaměstnání, či jinou

další činnost, která má negativní vliv na výkon učitelské profese. Toto je úzce spjato s morálním uvážením každého činitele a záleží na jeho rozhodování.

2.1.9 Výchova k hodnotám

Hodnotový systém každého jedince je dlouhodobě utvářen vnějšími a vnitřními vlivy během celého ontogenetického vývoje. Tento individuální systém hodnot je tedy dán hlavně věkem, pohlavím, vzděláním, rodinným zázemím, profesí a mnoha dalšími faktory. Téměř každý výchovně-vzdělávací systém si klade za cíl předat jednotlivé hodnoty a hodnotový systém další generaci, v našem případě dětem.

Podle psychologa Homoly hodnotový systém jedince vypadá následovně:

- *Musí být vnitřně celistvý, v souhlase s celou osobností i s dalšími osobnostními charakteristikami jedince*
- *Má být realistický a do určité míry i dynamický*
- *Měl by jedinci přinášet uspokojení (Homola, 1972, s.210)*

V RVP PP je uvedeno, že se výchova k hodnotám objevuje mezi cíli vzdělání a částečně v bližší charakteristice klíčových kompetencí, především kompetencí občanských (Člověk a společnost). „*Utváření pozitivního hodnotového systému opřeného o historickou zkušenost.*“

Vzdělávací oblast Umění a kultura zdůrazňuje posilování tolerance „*přístupu k různorodým kulturním hodnotám současnosti a minulosti i kulturním projevům a potřebám různorodých skupin, národů a národností*“. (Smolíková, et.al, 2004, s.65).

V neposlední řadě je velice hodnotné, pokud má osobnost prosperujícího pedagoga v této společnosti vytvořeny životní postoje k hodnotám a k humánní hodnotové orientaci.

2.1.10 Pedagog je pro děti vzorem

Učitelé, aniž si to často ani neuvědomují, jsou pro děti velkým vzorem. Učitel za svou letitou praxi pozná spoustu dětí, které přichází a posléze odchází. V učiteli nezanechají takový vztah, jaký si vytvoří za svou dobu strávené v mateřské škole právě

dítě k učiteli. Někdy ještě dlouho potom vzpomínají a jsou ovlivněni vzorem a autoritou tohoto výchovného činitele.

Pedagog je pro děti vzorem, proto využívá výchovným způsobem svých hodnot a předností, aby byl tím nejefektivnějším vzorem v oblasti výchovy a vzdělávání. Dítě si vytváří svůj vzor k nápodobě. V útlém věku se orientuje dle citových vazeb, které má k nejbližším. Pokud učitel plní funkci vzoru, je nezbytně nutné, aby jeho chování a jednání bylo též v souladu s mravními zásadami.

Profesní morálka, osobnost, znalosti, dovednosti, charisma, a mnoho dalších vlastností a předpokladů pedagoga jsou velice podstatné proto, aby byly dobrým vzorem k napodobení. V opačném případě i negativní charakterové, či morální vlastnosti mohou být špatným činitelem ve výchově. Profesní práce učitelů je práce s dětmi, nedospělými lidmi, kteří jsou ve věku nejvyšší schopnosti učit se – čím nasákne dítě do sedmi let věku, to je mu dáno do vínku a je v něm uchováno po celý život. Děti a mladiství jsou mnohem ovlivnitelnější a potřebují proto daleko větší ochranu než dospělí jedinci. Děti tak denně vstřebávají dojmy a pocity, které získávají od svých učitelů v pozitivní, ale někdy i v negativní podobě. Právě z těchto důvodů je velice důležité, aby učitelé nedávali dětem špatný příklad a měli by se alespoň vyhnout všemu, co by jim mohlo škodit.

3 PROFESNÍ MORÁLKA PEDAGOGA

Profesní morálku chápeme jako soubor profesních morálních předpokladů člověka pro vykonávání určité profese dané a akceptovatelné společností. Každé povolání nese tyto předpoklady, protože jedině tak může člověk vykonávat své povolání s plným nasazením. Profesní morálka učitele zahrnuje znalost práva a povinností svého povolání, i akademickou svobodu. Obsah profesní morálky závisí na druhu práce, kterou je třeba vykonávat v určitém povolání, profesní morálka zde hodnotí, zda je práce vykonávána dobře.

Motto: „Když nejsi prospěšný sám sobě, jak můžeš být prospěšný druhým?“
(Arrien, 2000, s. 29)

Jak uvádí ve svých výkladech Brezinka (1996, s.157) *„je to vlastně souhrn profesních morálních norem, které by měl každý pedagog znát a být schopen dodržovat. Důležité je, zda vykonává dobře svou práci. Každý druh povolání vyžaduje jisté morální chování v sociální skupině lidí. V některých profesních skupinách je potřeba disponovat dobrými vlastnostmi a způsobu jednání.“*

Profesní morálka pedagoga je jedním z hlavních předpokladů jeho profesionálního jednání a chování, má velký vliv na výkon učitelského povolání a v neposlední řadě charakterizuje jeho osobnost. Učitel je pro své žáky vzorem v uznávání etických hodnot, tyto hodnoty se odvíjí od vykonávání praktických učitelských činností v souvislosti s nepsanými etickými normami. Osobnost pedagoga je jedním ze základních činitelů výchovně vzdělávacího procesu, předává dětem své znalosti, motivuje je k činnostem a rozvíjí jejich morální hodnoty, na kterých je postavena naše společnost. Pedagog představuje ve všech kulturách ztělesnění vzdělávání a kultivace, je schopen plánovat, organizovat, realizovat a vyhodnocovat výchovně vzdělávací proces, jeho profesní profil se skládá z odborných komunikačních, diagnostických a organizačních kompetencí.

Učitelovy profesní povinnosti většinou přesahují hranice výchovy a vzdělávání, nad rámec těchto povinností vykonává nutnou administrativu, komunikuje s rodiči a institucemi, řeší vzniklé problémy, doprovází děti na mimoškolních akcích, dohlíží na chod a průběh mateřské školy. Pro pedagogy jsou zastřešeny povinnosti a morální

kompetence zastřešeny v Rámcovém vzdělávacím programu, který je zákonem daný a směrodatný.

3.1 Profesní etika

Profesní pedagogická etika zahrnuje soubor etických požadavků kladených na pedagogy, v souvislosti se specifickými pedagogickými a didaktickými činnostmi, které se odehrávají v interakci učitele a žáka. Požadavky pedagogické etiky mohou být přímo formulované nebo pouze předpokládané a očekávané.

Profesní etika, jak uvádí Průcha, „zkoumá vztah člověka k určité profesi, kterou vykonává a odráží vztah člověka k sobě samému. Je to vlastně soubor etických požadavků, které je nutno respektovat při výkonu určité profese. Ve vyspělých zemích bývají shrnuty do etického kodexu. Vznik této disciplíny byl podmíněn společenským rozdělením práce a vznikem rozličných druhů činností.“ (Průcha, et.al, 2009, s.222).

Profesní etiku mají všechna povolání, je to vlastně soubor morálních zásad, které mají bezprostřední vztah ke zvláštním úkolům určitého povolání. Určují, co je správné a mravně únosné při výkonu povolání. Mezi společné etické požadavky na profesi mimo jiné patří požadovaná kvalifikace, postavení profese ve společnosti, odborný růst, pravidla pro odměňování a porušení zásad, způsoby kontroly výkonu práce aj.

Základem etického chování (pedagogické etiky) člověka je uznávání určitých hodnot, zaujímání postojů a jednání podle nich. V kompetenci současné školy jsou aktuální hodnoty obecně lidské, občanské, multikulturní, environmentální a sociální. K těmto hodnotám má učitel vést žáky. Proto je třeba, aby si každý pedagog svůj systém hodnot sám uvědomil a utřídil.

3.2 Étos povolání

Jak již bylo uvedeno každá kultura, společnost a doba vnímala étos s trochu odlišným podtextem. Ve starověku byl étos vnímán v podobě zvyků, obyčejů, které charakterizovali určitou společnost, či skupinu. V dnešní době étos plní funkci určitého ideálu jednání ve společenství lidí, kteří vnímají hodnotové principy různým způsobem.

„Mít dobrý étos povolání, znamená stavět se k povinnostem pozitivně a plnit tak své povinnosti svědomitě a naplno.“ (Brezinka, 1996, s.156)

Každé povolání má svou technickou stránku, kam patří učitelské věno a metody kterými učitel produkuje výchovu a vzdělávání. Zároveň každé povolání i morální stránku, která spočívá v individuálním přístupu ke každému dítěti a schopnost umět vést celou výchovnou skupinu dětí. Morální stránkou učitelského povolání je odpovědnost za své jednání a chování, jedná pro dobro dětí, naslouchá jejím přáním a vede je k povinnostem, zároveň je chrání před vším, co by je mohlo ohrozit.

Étos povolání zahrnuje komplex hodnotových principů a nároků spojovaných s jednotlivými typy povolání, s jejich cílovou orientací a společenskou funkcí. Povolání pedagoga je nejen profese, ale zároveň i poslání, pocta, činnost, jež přináší vnitřní uspokojení, intelektuální i mravní satisfakci spolu se seberealizací. Tato činnost je tradičně spjata s vysokou mírou společenské prestiže. Výkon povolání předpokládá spojení racionálních a emotivních aspektů osobnosti.

(dostupný z <http://humanisti.kvalitne.cz/soubory/eth2.doc>)

Prosperující pedagog se staví ke svému povolání pozitivně, je pro něj pocta a zároveň poslání, které mu přináší vnitřní uspokojení. Bez ztotožnění se s morálními postoji a normami ve výkonu své profese nemůže pedagog naplnit plnohodnotný étos povolání, pomocí kterého se staví ke svým povinnostem pozitivně a svědomitě.

Brezinka (1996, s.156) dále uvádí, že *„učitel má svobodu splnit tuto morální povinnost, nebo se vůči ní provinit. Jak užívá svých profesních vědomostí a schopností, závisí na jeho étosu povolání, tj. na jeho morálních postojích a na jeho vědomí odpovědnosti. Každý dobrý profesionální výkon je také morální výkon, protože bez rozlišení dobré a špatné práce, bez morálního úsilí, bez disciplíny vůle, bez píle a trpělivosti při sledování dobra není takový výkon vůbec možný.“*

Étos dnes chápeme jako mravní a morální normy odpovědné k celkovému jednání jednotlivce nebo skupiny, utvářející se učením, zvyky nebo zákonem. Étos nemusí být, tak jako v etice, racionálně zdůvodnitelný. Platnost jeho norem se opírá především o tradici. Původně znamenal životní prostor, domov, bydliště člověka i zvířat. Ve starověku vyjadřoval étos způsob, postoj člověka, jeho mravy, zvyky, obyčeje, které

jsou založeny v jeho vrozených dispozicích. Pojem étosu má blízko k tomu, co se nazývá charakterem. Étos byl chápán rovněž jako životní způsob.

Podobně jako u všech základních etických termínů má étos v současnosti mnoho výkladových variant. Soudobý étos se přesto pokusme vymezit následujícím způsobem.

Podle Brázdy (1998) je to způsob vztahování se k přítomnosti, dobrovolná volba uskutečněná určitými lidmi, ale také způsob myšlení a cítění. Étos je jistý způsob chování a jednání, vykazující vztah příslušnosti k něčemu a zároveň se prezentující jako úkol. Takto lze hovořit např. i o soudobém filosofickém étosu, který spočívá v kritice našeho užívání řeči, našeho myšlení a jednání, v kriticizmu sestávajícím z analyzování a reflektování vlastních hranic, které máme jako svobodná individua možnost překračovat. K celkové profesní zdatnosti všech učitelů patří hlavně odborné znalosti, vědomosti a v neposlední řadě právě tento tzv. étos povolání. Bez ztotožnění se s morálními postoji a normami ve výkonu své profese nemůže pedagog naplnit plnohodnotný étos povolání, pomocí kterého se staví ke svým povinnostem pozitivně, s horlivostí a svědomitě.

(dostupný z <http://www.phil.muni.cz/fil/etika/kniha/kniha7.html>)

Jak již bylo uvedeno, každý druh profese má svou technickou stránku, ke které patří především znalosti, dovednosti a návyky, u učitele se váží na zvládnutí učební látky a metod, kterými naplňuje dané kompetence. Pedagog by měl dobře znát a vcítit se do duševního života dítěte a umět výchovně vést nejen jednotlivce, ale celou skupiny.

Morální stránka učitelského povolání je tedy podmíněna osobní odpovědností, kterou nese každý učitel za své jednání na pracovišti a za jeho následky, každý má svobodu plnit tuto morální povinnost, nebo se vůči ní provinit. Podle toho jakým způsobem užívá pedagog svých profesních předpokladů, se jeho práce odvíjí od étosu povolání, jeho morálních postojů a jeho vědomím odpovědnosti. (Brezinka, 1996, s.162-164).

Klasik pedagogiky, Jan Amos Komenský, nám připomíná, že profese učitele není povolání, nýbrž poslání. Pokud bychom chtěli vycházet z tohoto výroku, je jasné, proč se spousta odborníků zabývá morálními postoji právě u učitelů.

3.3 Etický kodex

3.3.1 Historie a etický kodex

Pokud se vrátíme do dávné minulosti, první podobou etického kodexu bychom mohli vnímat z Desatera božích přikázání, jeho původcem byl Ježíš Kristus. Ježíš tvrdil, že pokud si člověk nezapamatuje všech deset pravidel, může žít mravně i tehdy, když se bude držet jediného tzv. zlatého pravidla: „*Vždy jednejte s druhými tak, jak byste chtěli, aby druzí jednali s Vámi.*“

Sokrates s tímto tvrzením nesouhlasil. Jeho pojetí morálky byla představa, že morálka není pouze náboženskou poslušností, protože se od sebe jednotlivá přikázání značně liší.

Podstatné znaky etického kodexu bychom také shledali v řeckém státě Atény. Kde měl každý občan bez výhrady určitá práva a povinnosti. Řekové vynalezli filosofický způsob uvažování.

Další podobou etického kodexu byla Platonova Ústava. Obsah tvořily Platonovy dialogy o podstatě spravedlnosti, dělbě práce, výchově dětí v pravdě a mnoho dalších názorů.

Už ve středověku museli být řemeslníci členy příslušných cechů, kde byli vedeni k poctivosti a ke kvalitně odvedené práci. Také v této souvislosti byla často zdůrazňována jejich pracovitost a poctivost. Středověká etika rytířů byla zasvěcena sedmi rytířskými ctnostmi – morálními postoji. Již zde vnímáme počátky tzv. etických morálních kodexů, kde lidé vykonávali své povinnosti pod určitými etickými pravidly.

Po staletí tedy vnímáme postupné utváření počátků etických kodexů, které lidem napomáhali v dodržování určitých morálních zásad a pravidel při výkonu dané profese.

3.3.2 Podstata a obsah etického kodexu

Etický kodex zahrnuje soubor morálních norem, principů a pravidel chování, kterými se řídí lidé v určité společnosti. V minulosti vznikaly různé morální kodexy. Byly považovány za významný nástroj k dodržování zásad platné morálky, obsahovaly morální požadavky, přání, tresty, příkazy, zákazy a zvyklosti v mluvené i psané formě

pro uchování. Formulování a písemné uchování obecně platných právních předpisů pravidel nastává tehdy, když se tyto pravidla chování osvědčí a mravní požadavky se upevní ve společenském vědomí, proto vyžadují trvalou formulaci a upřesnění.

Podle Janotové (2005, s.18) je „etický kodex jedním z významných regulátorů etického chování. V současné době toto téma velice diskutabilní právě v oblasti školství a polemizuje se o ukotvení morálního kodexu mezi učiteli do školních programů a řádů, znalost obsahu a význam jeho dodržování. Představuje souhrn základních etických norem a pravidel, vzniká jako určitá výslednice hledání optimálního způsobu etického chování ve společnosti.“

Etické kodexy vytvářené organizacemi či firmami mohou mít dvojí podobu, mohou být závazné nebo nezávazné. Při porušení závazného etického kodexu hrozí zaměstnanci výpověď, naopak dodržování nezávazného etického kodexu je dobrovolné.

Vztah mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem upravuje ustanovení zákoníku práce (občanský zákoník). V tomto případě se jedná o tzv. pracovněprávní vztah. Etický kodex pak navazuje na základní práva a povinnosti zaměstnanců uvedená v zákoníku práce v oblasti etických norem a chování a jednání, stanovuje a popisuje zásady chování a jednání zaměstnanců s výkonem práce v tom povolání, o jehož etický kodex se jedná.

Dodržování zásad uvedených v etickém kodexu má vliv na hodnocení zaměstnance i jeho profesní růst, naopak nedodržování těchto norem může být posouzeno jako porušení pracovní kázně. Etický – morální kodex a jeho ustanovení, je tedy velice důležitý pro to, aby lidé věděli, co je dobré nebo naopak zlé. Dobro a zlo je dvojice dvou kategorií etiky, pomocí které lze vyjádřit morální hodnocení sociálních jevů i jednajících jednotlivců ve všech dobách a situacích. Ukotvení etického kodexu nám pomůže rozpoznat, co je pozitivní a negativní, ukáže nám směr, postup a poslouží jako nástroj k morálnímu jednání a chování jedince.

3.3.3 Profesně etický kodex

Profesně etický kodex je základním kamenem či směrnicí pro plnění úkolů učitelské profese a měřítkem pro jakékoli negativní jednání a chování pedagoga. Zároveň slouží jako prostředek pro hodnocení učitele, který jakkoli poruší své profesní povinnosti a způsobí tím újmu celé skupině. Každý pedagog plní funkci, která

je mimořádně eticky exponovaná, zároveň je učitelské povolání jedno z nejzávažnějších humanitních poslání.

Důležitým předpokladem učitelů je znát svá práva a povinnosti, které blíže souvisí s jeho povoláním. Jedním z dalších priorit je ztotožnění se s etickými normami vztahů učitele k ostatním subjektům – dětem, pedagogům a ostatním pracovníkům zúčastněných celého procesu.

Morální jednání učitele je v souladu s etickým kodexem, pokud je přijatelné jak k ostatním lidem, kolegům a nadřízeným, tak i vůči společnosti a sobě samému. Profese učitele je velice silně eticky exponovaná. Každý pedagog má ve svém vlastním zájmu reprezentovat dobrou pověst školy, v které působí, pokud daný projekt, či koncepce není v rozporu se zájmy dětí. Je schopen spolupráce s ostatními orgány a organizacemi, zodpovídá za své počínání vůči společenským institucím – škole, lékařům, PPP, SPC a v neposlední řadě vůči státu. Veřejná pověst a společenská prestiž učitele vyžaduje, aby i mimoprofesionální chování a osobní život učitele byly v souladu s obecně přijatými mravními normami.

3.3.4 Etický kodex pedagoga

Profese pedagoga je mimořádně eticky založená, je to jedno z nejvýznamnějších humanitních poslání a vyznačuje se mimořádnou zodpovědností. Požadavky na práci učitele vzrůstají s vědeckým pokrokem, množstvím informací i sociálními problémy rodin. Učitel je nucen reagovat na nefunkčnost rodiny a hledat způsoby, jak problémy překonat. Pod tímto tlakem učitel potřebuje mít před sebou určitý vzor. Každý učitel nese velkou zodpovědnost vůči dětem, rodině, ale i státu v naplňování předepsaných norem a v plnění výchovně-vzdělávacího procesu. Etický kodex učitele je naplněn pouze tehdy, pokud má v patrnosti základní dokumenty o lidských právech, v našem případě předškolního pedagoga listinu práv o dítěti.

Podle Brezinky (1996, s.157) bylo „*doposud učiněno jen málo pro to, aby si učitelé pomocí svých organizací vytvořili svůj vlastní profesní morální kodex, který uznávali všichni učitelé. Výzvy k tomu nechyběly a nechyběly ani příklady jiných profesních skupin, jako jsou lékaři, zdravotní sestry, sociální pracovníci, psychologové a státní zaměstnanci.*“

Jak uvádí Hejdová (2011, s.54) „*učitelský etický kodex se skládá z obecných norem profesní morálky učitele a z etických norem vztahů učitele k jiným subjektům.*“

Etické normy vztahů učitele k jiným subjektům ohraničují veškeré vztahy, které učitel při výkonu svého povolání navazuje. Jedná se o vztahy se žáky, s rodiči či zákonnými zástupci, s kolegy, s vedením školy, s celou společností, i s dalšími učiteli. (viz. Příloha č.3)

Pro naši učitelskou komoru je při stanovení etického kodexu učitele velice důležitá znalost domácích tradic a norem, která jsou daná pro tuto profesi. Stejně tak je tomu u lékařů, novinářů, knihovníků a dalších profesí, kteří již svůj etický kodex stanoven mají.

Při nástupu do zaměstnání učitel podepisuje spoustu různorodých náležitostí, ke kterým patří bezpečnost práce, pracovní smlouva, hygienické normy atd. Žádný však z těchto dokumentů nemá název „etický kodex“, kde by byla přesně sepsaná práva a povinnosti. Etický kodex se vztahuje i k mému vztahu s kolegy, nejen ke vztahu s nadřízeným. Etický kodex a jeho ustanovení, by byl tedy velice důležitý pro to, aby lidé věděli, co je dobré nebo naopak zlé. Dobro a zlo je dvojice dvou kategorií etiky, pomocí které lze vyjádřit morální hodnocení sociálních jevů i jednajících jednotlivců ve všech dobách a situacích. Ukotvení etického kodexu pomůže učitelům rozpoznat, co je pozitivní a negativní, ukáže jim směr, postup a poslouží jako nástroj k morálnímu jednání a chování.

3.3.5 Ukotvení etického kodexu

Pedagog svým chováním a jednáním ovlivňuje morálku mnoha generací. Hlavním cílem etického kodexu by mohla být motivace začínajících učitelů, kteří svým prvotním přístupem zahájí dlouhou prestižní cestu. Těm stávajícím pomůže etický kodex otevřít oči a ujasnit si některé z morálně profesních zásad výchovně vzdělávacího procesu.

Záměrem etického kodexu není povinnost plnit náhradu stanovených pracovních řádů, či hrozící autorita učitelům. Jeho smyslem by bylo chránit všechny učitele před neodůvodněnou kritikou veřejnosti, objektivním hodnocením učitele a v neposlední řadě vštípení morálních zásad všem pedagogům. Veřejná pověst a společenská prestiž

učitele vyžaduje, aby i mimoprofesionální chování a osobní život učitele byly v souladu s obecně přijatými mravními normami.

Brezinka (1996, s.158) uvádí, že *UNESCO ve svém projektu Doporučení ke statusu učitele z 5. října 1966 požadovalo normu, která se má stát základem profesionálního výkonu učitelů a je ji nutné definovat a dodržovat za účasti sdružení všech učitelů. Ve výkladech k tomuto doporučení se zdůrazňuje, že nejlepší zdůvodnění práv učitelů spočívá v kvalitě výchovné služby, kterou vykonávají. Výkon jejich práv je nerozlučně spojen s tím, že se podřizují svým povinnostem a že je loajálně plní.*“ Přes toto doporučení ještě stále chybí učitelům současná nauka o ctnostech a povinnostech. Existují pouze základní kameny, ale neexistuje přesvědčivý systém.

„Ve školských zákonech a v zákonech o vzdělání učitelů, v obecně právní úpravě státní služby a ve zvláštních služebních řádech pro učitele stanovil stát právě mnoho profesních povinností, které patří k profesní morálce učitelů.“ (Brezinka, 1996, s.158).

Mohli bychom tedy polemizovat, zda může školské právo a právní ústava nahradit etický kodex a jestli tyto předpisy postačí k tomu, aby si učitelé uvědomili problémy svého povolání a byli schopni jednat adekvátním způsobem.

Z výše uvedené teorie tedy vyplývá, že nic nebrání ředitelům a pedagogům na konkrétních školách, aby již dnes společně přijali vlastní školní etické kodexy. Jejich zárodky už na některých školách existují v podobě součástí kurikul a školních řádů, právě zde by bylo možné hledat inspiraci pro tvorbu univerzálního profesního etického kodexu.

3.3.6 Učitelské noviny a etický kodex

O potřebě etického kodexu se zmiňovaly Učitelské noviny. Ve vzdělávání pro budoucnost se mimo jiné objevil požadavek na iniciování vzniku Etického kodexu učitele.

Dále se v této publikaci (Šojdová, 2006, č.3) uvádí, že *„jestliže hovoříme o prestiži učitelského povolání, měli bychom mluvit také o etice“*.

Učitelé mají možnost v tomto řízeném rozhovoru vyjádřit svůj názor k výše uvedené problematice. Zúčastnění učitelé měli možnost vyjádřit se k následujícím otázkám:

„Potřebuje učitelská profese etický kodex? Pokud ano, kdo by ho měl vytvářet?“

JARMILA DVOŘÁKOVÁ, ZŠ Rozsochy

„Za současné situace si myslím, že ano. Podle mého názoru by ho měli vytvářet zkušení, kvalifikovaní pedagogové. Ti aktivní, kteří se sdružují v asociacích a podobně. Ne politici.“

HANA BOSOVÁ, ZŠ Vídeňská, Rožnov pod Radhoštěm

„Učitel je přece profesionál! Měl by být natolik vzdělaný, aby věděl jak učit a vychovávat. Vytvářet nějaký kodex mi připadá umělé, až příliš autoritativní.“

EVA ŠÍLOVÁ, ZŠ U Sýpek, Kroměříž

„To je velice individuální otázka. Lidé s vysokou emoční inteligencí mnohé věci vycítí, díky této schopnosti se umějí správně rozhodovat i jednat. Ti by etický kodex možná ani nepotřebovali. Dalším lidem ale toto nadání chybí, i když vládnou jiným, pro profesi důležitým talentem. Těm by naopak takový kodex mohl pomoci. Takže by nebylo od věci, kdyby existoval. Buď by se o něj člověk opřel, nebo by ho nepotřeboval. Záleželo by na něm. Ale na druhou stranu, když o tom tak přemýšlím, tohle by přece měly vědět už pedagogické fakulty, když si vybírají z uchazečů. Člověku, který se rozhodl pro dráhu pedagoga, by kvality obsažené v případném kodexu chybět neměly. Pokud tyto předpoklady nemá a přesto studium absolvuje, myslíte, že mu dodatečně nějaký kodex pomůže? Etiku povolání bych řešila už na samém začátku, při jeho volbě a pochopitelně v průběhu studia. Stanovovat tak zásadní pravidla ex post, už mi přijde zbytečné. V minulosti takových kodexů bylo! Tady papír nestačí, buď v sobě člověk etické zásady má, nebo nemá.“

MARIE PTÁČKOVÁ, ZŠ Zdounky

„Plně souhlasím s tím, že to je individuální záležitost. Ve školách jsou učitelé s velkým U i ti, kteří šli na pedagogickou fakultu jenom proto, že se tam snáz dostali. Proto bych se přikláněla k tomu, že by etický kodex nezaškodil. Ale jeho vytváření bych rozhodně nenechávala na poslancích. Mnohé školní kolektivy si přece stanovují pravidla chování a jednání. Školní řády, různá desatera. Proč by nebylo možné s etickým kodexem profese začít odspodu, od škol, od zkušených pedagogů? Souhlasím s tím, že by takový kodex učitele měla zohledňovat už vysoká škola při přijímacím řízení. Na tyto kompetence výběr studentů bohužel nastaven není.“

FRANTIŠEK TOMÁŠEK, ZŠ Palachova, Brandýs nad Labem

„Vnímám podobnost učitelské a lékařské profese, a lékaři určitý etický kodex mají. Ostatně i my jsme kdysi při promoci skládali slib. Byl bych pro, aby i naše profese svůj kodex měla, ale jeho obsah si v tomto momentě představit neumím.“

ZDENĚK SOUČEK, ZŠ Libice nad Cidlinou

„Zákony přece určují obecný etický kodex pro všechny občany. Učitel je člověk jako každý jiný, proč by zrovna on měl mít svůj speciální kodex? I když chápu, že kantořina je zaměstnání, kde je tato otázka citlivá. Ale kdo by si osvojil právo učitelé etický kodex předepisovat? Vyčleňovat ho oproti ostatním občanům země. To považuji za základní otázku. Jedině snad kdyby existovala učitelská komora. Rozuměl bych tomu, kdyby požadavky vycházely zevnitř profese. Ale rozhodně si nemyslím, že by kodex měl stanovit někdo jiný. Možná kromě zákonodárců. Ale kodex stanovený zákonem - to mi přijde dost silné. Mělo by snad stačit, že učitel dodržuje zákony, vyhlášky a nařízení vlády. Tam je přece stanoveno, jak se má chovat, co si může a nemůže dovolit.“

KAREL BÁRTA, ZŠ Žižkova, Turnov

„Podle mne by etický kodex existovat měl. Souvisí to i s absencí etické výchovy na školách, která byla nejen z lavic úspěšně vymýcena. Teď nám etický kodex jako takový chybí ve školách i ve společnosti vůbec. Otázka je, kdo by ho měl zpracovat. Neumím si představit, že by měl kodex schvalovat parlament. Myslím, že by to měl být konsensus lidí, kteří se zúčastňují vzdělávání, chcete-li konsensus profesních asociací. Kdysi jsme iniciovali zákon o pedagogické komoře, bohužel chyběla vůle. Etický kodex učitele by

byl jednou z věcí, která by pedagogické komoře vysloveně patřila.“ (Šojdrová, 2006, str.6-7).

Většina z uvedených názorů těchto učitelů se shoduje na tom, že etický kodex učitele by byl pro tento pedagogický obor přínosem. Souvislost spatřují v absenci etické výchovy na školách. Zároveň zavrhnou jeho tvorbu a stanovení samotnými politiky, pro nedůvěru v jejich znalosti nad touto problematikou. Učitelé však nemají jasnou představu o tom, co by měl konkrétně etický kodex pro pedagogy obsahovat a kým by měl být legalizován.

3.3.7 Americký kodex pedagoga

Příkladem etického kodexu může být, jak uvádí Sárközi (2005) platný „Americký etický kodex“ (Code of Ethics), který ve svých ustanoveních zahrnuje jedenáct pravidel pro učitele.

1. Pedagogičtí pracovníci rozvíjejí intelektuální, tělesný, emocionální, sociální a společenský potenciál každého dítěte.
11. Pedagogičtí pracovníci vytvářejí, podporují a zachovávají vhodné prostředí k výuce.
12. Pedagogičtí pracovníci se dále vzdělávají a rozvíjejí své schopnosti.
13. Pedagogičtí pracovníci spolupracují s kolegy a dalšími profesionály v zájmu vzdělávání dětí.
14. Pedagogičtí pracovníci spolupracují s rodiči a místní komunitou, budují důvěru k nim a respektují právo na soukromí.
15. Pedagogičtí pracovníci rozvíjejí intelektuální a etickou stránku osobnosti dítěte.
16. Pedagogičtí pracovníci nesmějí zneužívat svého postavení vůči dětem.
17. Pedagogičtí pracovníci se hlásí k ideálům demokracie a v tomto duchu působí na výchovu dětí.
18. Pedagogičtí pracovníci přistupují ke svému povolání jako k poslání.
19. Pedagogičtí pracovníci jsou morálně bezúhonní a jsou si vědomi skutečnosti, že jejich jednání je vzorem pro děti.
20. Pedagogičtí pracovníci neupřednostňují žádné dítě, jsou spravedliví a aplikují rovný přístup ke všem dětem. (dostupný z <http://blisty.cz/art/22108.html>)

Pravidla a povinnosti tohoto etického kodexu platného v zahraničí se částečně shodují s naším uzákoněným RVP PP, kde jsou některé z pravidel zahrnuty v kapitole „*Povinnosti předškolního pedagoga*“. V obou doporučeních se shodují např. ve spolupráci s rodiči a ostatní komunitou, snahou o spoluvytváření vhodných podmínek k výchově a vzdělávání.

Americký kodex vede pedagogy rozvíjet v dětech etickou stránku osobnosti, podporuje učitelovu bezúhonnost jako vzor chování a jednání k dětem, podporuje v dětech ideály demokracie a aplikují rovnocenný přístup ke všem dětem.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

4.1 Cíl a hypotézy

Cílem praktické části diplomové práce bylo zjistit, jak učitelé chápou morální stránku svého povolání a zda v této souvislosti učitelé pociťují potřebu mít stanoven morální kodex pedagoga.

Ke splnění daného cíle práce jsem vycházela z těchto hypotéz:

1. Učitelé znají rozsah pojmu profesní morálka pedagoga.
2. Učitelé si uvědomují význam profesní morálky pro výkon svého povolání.
3. Učitelé nemají jasnou představu o tom, zda potřebují morální kodex pedagoga pro výkon své profese.
4. Učitelé si nejsou si zcela jisti, co by měl morální kodex zahrnovat.

Ke zpřesnění výzkumné strategie byl uskutečněn předvýzkum. Jeho cílem bylo zjistit, jaký je názor rodičů na osobnost a přístup pedagoga.

4.2 Předvýzkum

Předvýzkum slouží ke zpřesnění vlastní výzkumné strategie. V této fázi ještě nevycházíme z hypotéz a můžeme tedy použít i širší záběr proto, abychom pronikli do celé problematiky.

„Důležitým předpokladem při vlastní přípravě výzkumné strategie jak koncipovat předvýzkum a zda ho vůbec realizovat. Dobře koncipovaný předvýzkum nejen šetří čas, ale vytváří povědomou síť pro zachycení kvalitních myšlenek.“ (Pelikán, 1998, s.78).

Tímto šetřením byl ověřen názor rodičů a široké veřejnosti na přístup učitelky k dětem a jim samotným. Výsledky předvýzkumu byly využity ke zkvalitnění vlastní přípravy výzkumu.

Podle Dismana (2002, s.79) *„předvýzkum testuje nástroje, které ve výzkumu hodláme použít (např. dotazník – srozumitelnost a jednoznačnost otázek). Je prováděn*

na malém vzorku vybraném z populace, tento vzorek je však obvykle větší, než vzorek pro pilotní studii.“

4.2.1 Realizace

Jako prostředek šetření předvýzkumu byl zvolen dotazník. Výzkumné dvouměsíční šetření probíhalo od října do listopadu 2011, kdy měli respondenti (rodiče, prarodiče, přátelé školy atd.) možnost dotazník převzít, vyplnit a vrátit zpět do označené schránky umístěné na viditelné místo do vstupní haly zkoumané mateřské školy. Každý dotazník byl označen číslem a nadepsán motivační výzvou (viz. příloha č.1), přičemž byla dodržena jejich anonymita.

Cílem tohoto šetření bylo zjistit názor rodičů na osobnost a přístup třídního pedagoga k dětem a jim samotným. Obsahoval pouze jednu otázku, pomocí které charakterizovali několika přídavnými jmény svého učitele. Respondenti – rodiče byli seznámeni s obsahem a záměrem tohoto dotazníku předem na třídní schůzce.

Předvýzkum vychází z předpokladu, že rodiče mají na pedagoga pozitivní názor. Odpovědi se týkaly následujícího dotazu:

„Jaký je podle vás přístup učitelek mateřské školy k dětem a rodičům?“

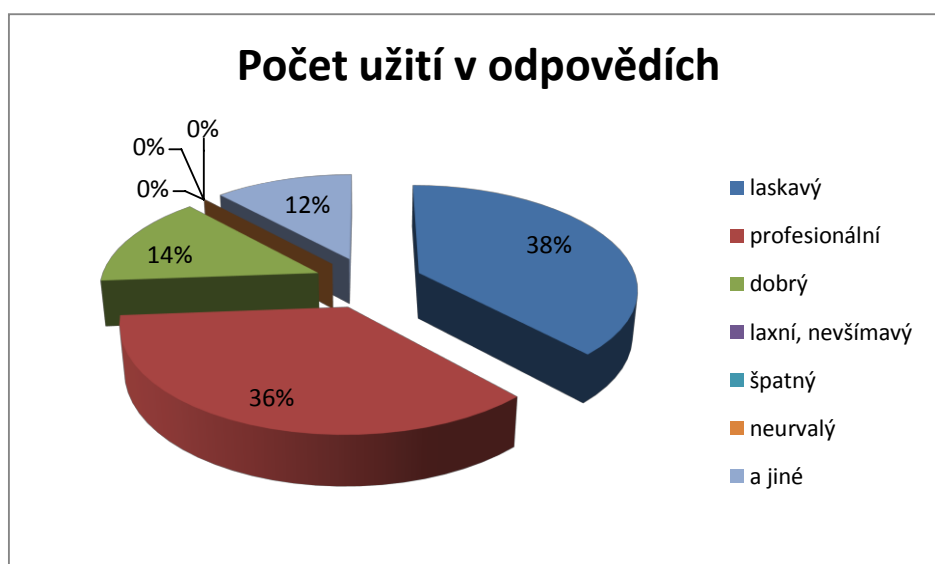
4.2.2 Výsledek šetření

Klíčová slova z odpovědí - a jiné

- vstřícný, přívětivý, kamarádský
- pochopení ve složité situaci, umět pomoci a poradit

Pedagogičtí pracovníci-vedoucí MŠ, učitelky	Počet užití v odpovědích
laskavý	16
profesionální	15
dobrý	6
laxní, nevšímavý	0
špatný	0
neurvalý	0
a jiné	5

Tabulka č. 1 – odpovědi na otázku

Graf č. 1 – odpovědi na otázku v procentech

4.2.3 Závěr a hodnocení

Z celkového počtu 100 dotazníků, jich bylo rozdáno 75 a vyplněných zpět do schránky se jich vrátilo 48. Respondenti využili možnost zvolit více odpovědí. Nejčastěji určili přístup učitelky jako laskavý a profesionální. U šesti respondentů byla ještě zaškrtnuta odpověď: dobrý. Laxní, nevšímavý, špatný, neurvalý přístup pedagogů

se vůbec v odpovědích neobjevil. Někteří respondenti své odpovědi ještě doplnili o další rozšíření, objevila se zde jen samá kladná hodnocení, jako je kamarádský přístup, přívětivý, vstřícný, nebo vcítění, umět pomoci a poradit ve složité životní situaci. Rodiče odpovídali převážně pozitivně, což svědčí o tom, že jsou se svým třídním učitelem velice spokojeni.

Jak již bylo uvedeno v úvodu, cílem bylo zjistit objektivní pohled rodičů na osobnost učitele v jeho chování a přístupu k dětem a rodičům. Hypotéza se mi tedy potvrdila v pozitivním smyslu v celkové analýze všech odpovědí.

4.3 Použité metody

Metoda akčního výzkumu je učiteli prováděná systematická reflexe profesních situací s cílem jejich dalšího rozvinutí.

Pedagogům má akční výzkum pomoci lépe poznat problémy týkající se vlastní praxe a přispět k jejich řešení. Cílem není vyvození obecně platného poznání, ale „*jde o získání konkrétních poznatků o určitém konkrétním problému, na jejichž základě lze tento problém řešit.*“ (Maňák, Švec, 1999, s.52)

V kompetenci akčního výzkumu byly využity tyto metody:

1. *rozhovor*
5. *dotazník*
6. *analýza a syntéza při zpracování dotazníků a utváření závěrů*

Cílem výzkumu je objasňování jevů na základě vědecké teorie, ověřování z ní odvozených hypotéz a formulování zákonitostí. Postup výzkumu je formalizován, jeho provádění lze popsat pomocí různých schémat a modelů, které zaručují jeho opakovatelnost a verifikovatelnost. (Pelikán, 2004, s.91-97)

Podle Pelikána (2004, s.95) je výzkumná metoda „*obecným metodologickým nástrojem k získání a zpracování dat, vymežujícím širší a komplexnější pohled na šetřenou problematiku.*“ Mezi hlavní metody výzkumu patří experiment, dotazník, pozorování a rozhovor.

4.4 Rozhovor – interview

Rozhovor je základním projevem verbální komunikace mezi dvěma, či více lidmi najednou za účelem prostřednictvím otázek a odpovědí dosáhnout svých cílů. Rozhovor je také jedna z metod dotazování při výzkumu.

„Jedná se o metodu, kdy si výzkumný pracovník pomocí vhodných otázek objasňuje názor respondenta na daný jev. Rozhovor zachycuje nejen fakta, ale též umožňuje hlouběji proniknout do postojů a motivů respondentů.“ (Gavora, 1996, s.207)

Rozhovor se neopírá o písemné vyjádření respondenta, ale vychází z ústní komunikace. Je charakteristický především připraveným, strukturovaným postupem, opírajícím se o soubor promyšlených otázek.

Pro získání potřebných dat jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor. Jak uvádí Pelikán (2004) *„je to částečně řízený rozhovor, kdy jsou předem připravené dané soubory otázek, které musí odeznít, avšak jejich pořadí se může měnit. Tazatel může znění otázek pozměnit na základě znalostí respondenta, může také pokládat doplňující otázky. Při této variantě je zpracování získaných informací jednodušší než u volného rozhovoru.“* (Pelikán, 2004, s.117). Tento druh rozhovoru jsem zvolila z důvodu jeho aktuálnosti pro můj zkoumaný cíl šetření. Možnost částečně rozhovor řídit a částečně dle potřeby zaměnit sled otázek mi vyhovovala.

4.4.1 Průběh rozhovoru

Rozhovor jsem vedla s více respondenty i individuální s jednou osobou. Pořadí rozhovorů jsem si neurčovala. Každý z rozhovorů jsem si nahrávala na diktafon a poté je přepisovala v zjednodušené formě bez pomlky a citoslovcí. Každý rozhovor se sestával dle předpřipravené osnovy. Tato osnova se skládala z mnou vytvořených otázek. Metoda rozhovoru je založena na verbální komunikaci mezi výzkumným pracovníkem a respondentem, v našem případě tedy mezi mnou a pedagogy v mateřské škole, v které působím. Mezi zúčastněnými byly čtyři dotazované učitelky působící v naší mateřské škole s praxí od dvou do dvaceti let. Zkoumané osoby byly vhodně kladenými otázkami podněcovány k informacím o sobě, o svých názorech a vztazích.

Předpokladem vhodně probíhající sociální interakce je navázání osobního kontaktu s respondenty. Rozhovor probíhal v prostorách zúčastněné mateřské školy – sborovna.

Cílem rozhovoru bylo zjistit, zda učitelé pocítují potřebu mít stanoven morální kodex pedagoga.

Předpokládané hypotézy:

H č. 1 - učitelé nemají jasnou představu o tom, zda potřebují morální kodex pedagoga pro výkon své profese.

H č. 2 - učitelé si nejsou si zcela jisti, co by měl morální kodex zahrnovat.

Úvod rozhovoru

Seznámení učitelů s cílem mého šetření.

„Vážené kolegyně, ráda bych vám položila pár otázek s následující tematikou. Zajímá mě, zda chápete pojem morální kodex pedagoga a následně souvislosti z tohoto kodexu vyplývající.“

Hlavní část

Otázka č. 1

„Co si představíte pod pojmem – etický (morální) kodex pedagoga?“

Martina, 22 let

„Tento pojem bude mít něco společného s morálkou, ale nevím jak ho správně definovat“.

Jana, 30 let

„Etický kodex se zřejmě zabývá chováním učitelů na pracovišti a myslím, že již někde v cizině je již legalizován“.

Marie, 44 let

„Tento pojem mi nic neříká, ještě jsem o něm neslyšela“.

Libuše, 52 let (zástupkyně MŠ)

„Etický kodex je pojem pro obsah a ustanovení legalizovaných pravidel jednání a chování pedagoga na pracovišti s morálním podtextem“.

Otázka č. 2

„Co by mohl tento morální kodex podle vás obsahovat?“

Martina, 22let

„Netuším, co konkrétně by měl obsahovat, ale asi nějaké normy“.

Jana, 30let

„Etický kodex by měl obsahovat nějaká daná pravidla chování učitelů“.

Marie, 44let

„Měl by obsahovat nějaká ustanovení pro učitele, jak se chovat“.

Libuše, 52 let

„Tento kodex by měl obsahovat ustanovení a pravidla toho, jak se má pedagog chovat při výkonu svého povolání. Patřila by sem třeba docházka učitelů, profesionalita, přístup k rodičům, dětem, ochota, sounáležitost s ostatními atd.“

Otázka č. 3

„Myslíte, že by jeho legalizace posílila prestiž učitelského povolání a v čem?“

Martina, 22 let

„Pokud by jej učitelé dodržovali, tak určitě ano. Učitelé se vlastně řídí RVP PP a Etický kodex by v něm mohl být zakomponován“.

Jana, 30 let

„Já osobně bych byla pro jeho legalizaci, bylo by tak možné lépe učitele hodnotit při jejich práci“.

Marie, 44 let

„To opravdu nevím, ale asi v tom, že by byli učitelé více kontrolovatelní“.

Libuše, 52 let

„Určitě ano, již ostatní profese jako lékaři a novináři mají svůj morální kodex legalizován. Byla by nad jedním a chováním učitelů větší kontrola, já osobně jsem pro jeho legalizaci“.

4.4.2 Volná diskuse

Nyní následoval prostor pro vyjádření se k této problematice. Učitelé vedli následně dialog mezi sebou a postupně se vyjadřovali dále k této problematice. Měli též možnost nahlédnout do Učitelových novin a ostatních článků, kde již bylo toto téma uvedeno a rozebíráno. S celého rozhovoru jsem měla velice dobrý pocit a i učitelé se začali o tuto problematiku více zajímat.

4.4.3 Závěr a hodnocení rozhovoru

Otázky jsem pokládala všem učitelkám najednou a postupně se k nim jednotlivě vyjádřily.

Předpokládané hypotézy se mi potvrdily tímto způsobem:

H č. 1 - učitelé nemají jasnou představu o tom, zda potřebují morální kodex pedagoga pro výkon své profese - se mi nepotvrdila.

Na otázku, zda by legalizace etického kodexu posílila prestiž učitelé profese, jsem se shledala s kladným přístupem k této problematice. Respondentky uvítaly představu legalizace možného etického kodexu pedagoga, který by nejen kladl nařízení, ale také ochranu poctivých učitelů proti těm nepoctivým. Sloužil by jako vodítko pro ty, kteří si nejsou vědomi morálních a profesionálních povinností vůči své profesi. Paní Libuše věděla opět o trochu více než ostatní respondentky a ve volné diskusi opět doplnila své znalosti o ostatních profesích – lékaři, novináři a některé další již svou komoru mají.

H č. 2 - učitelé si nejsou si zcela jisti, co by měl morální kodex zahrnovat – se mi potvrdila. Na základě prvních dvou otázek řízeného rozhovoru jsem analyzovala: částečnou znalost, u dvou respondentek alespoň představu o pojmu morální kodex pedagoga.

Respondentky se k této problematice vyjádřily nejasně. Věděly, že obsah morálního kodexu bude obsahovat nějaké normy, či ustanovení, nebyly si, ale jisti

v tom, co konkrétně by mohlo být jeho obsahem. Vedoucí mateřské školy, jako jediná věděla, co by mohlo být náplní morálního kodexu, aby byl prospěšný pro pedagogy. Ve volné diskuzi ještě doplnila další body, které by mohly být obsahem morálního kodexu učitele - další vzdělávání pedagogů, tvořivost, kreativita, profesionalita, individuální přístup, spolupráce s rodiči a mnoho dalších. Učitelé si, ale v podstatě nejsou z převážné většiny zcela jisti, co by měl morální kodex zahrnovat.

Etický kodex by zahrnoval dle dotazovaných ustanovení, kterých by se měli učitelé řídit po morální stránce. Zahrnoval by jednotlivá pravidla morálního jednání a chování učitelů na pracovišti. Každá ze čtyř učitelek uvedla ve volné diskuzi jeden příklad k těmto pravidlům.

Z odpovědí uvádím následující odpovědi: nutnost dodržování pracovní doby a kázně na pracovišti, všestranný rozvoj dítěte, nezneužívání postavení pedagoga, morální bezúhonnost a mnoho dalších.

Za účelem vzniku morálního kodexu se všichni shodly na jednoznačném názoru – sjednocení pravidel pro všechny učitele společně. Etický kodex pedagoga by byl přínosem, vhodným nástrojem ve výchovně vzdělávací práci pro učitele i děti. Byla by tak snadnější kontrola morálních nedostatků v jednání, či chování učitele, odchylek a zanedbávání některých nepsaných pravidel při výchovně vzdělávací práci učitelů.

4.5 Dotazník

Dotazník je snad nejpoužitelnější pedagogickou výzkumnou technikou. *„Podstatou dotazníku je zjištění dat a informací o respondentovi, ale i jeho názorů a postojů k problémům, které dotazujícího zajímají. Nespornou předností dotazníku je snadnost jeho administrace. Touto metodou lze současně oslovit velký počet respondentů, od kterých je možné dostat informace, které nejsme schopni získat jinou technikou. Zvláště pokud jde o stanoviska, názory nebo postoje dotazovaných osob.“* (Pelikán, 2004, s.104-105).

Je to metoda, která shromažďuje data na základě dotazování osob. Je charakterizována tím, že je určena pro hromadné získávání údajů. Jde o poměrně rychlou výzkumnou metodu, která je v současnosti velmi rozšířena.

Jak uvádí Průcha (2009, s.58) „základní podmínkou pro dobře a účelně sestavený dotazník je přesná znalost cílů a úkolů, jichž chceme prostřednictvím dotazníku dosáhnout. Otázky musejí vycházet z dobře formulovaného cíle výzkumu a stanovené hypotézy, měly by být jasné tak, aby umožňovaly výstižné, konkrétní a jednoznačné odpovědi.“ Dotazník obsahuje otázky nebo určitá tvrzení a respondent se k nim vyjadřuje. Otázky a tvrzení se zaměřují na podstatné stránky zkoumaných jevů a procesů.

V dotazníku můžeme použít otázky otevřené (nestrukturované), které ponechávají respondentům plnou volnost pro samostatné vyjádření. Mají výhodu v tom, že nabízí širokou škálu možných vyjádření. Respondent zde volí délku odpovědi a jejich konkrétní informace. Nevýhodou těchto otevřených otázek je jejich obtížné zpracování, proto jsem volila následující, mně více vyhovující typ otázek.

Pro šetření dotazníkové metody jsem zvolila následující typ otázek - otázky uzavřené (strukturované). Tyto otázky v dotazníku nabízejí respondentovi volbu mezi dvěma, nebo více alternativami. Mohou to být otázky zcela uzavřené, vyžadující odpověď ano-ne, nebo položky s více volbami. Negativní stránka dotazníku je spatřována v subjektivitě výpovědí respondentů.

Subjektivita samotného tazatele může ovlivnit i způsob položení otázky, proto jsem se snažila dodržet několik zásadních pravidel při kladení otázek v dotazníku. Především jsem otázky formulovala neutrálně. Žádná z odpovědí by neměla tazatele lákat, či naopak odrazovat v jeho odpovědi. Z toho vyplývá nepokládat otázky v jednoznačně kladné ani záporné formě.

Jak již bylo uvedeno, pro potřeby práce byl použit dotazník pro pedagogy obsahující otázky uzavřené.

4.6 Dotazník pro pedagogy

Dotazníkem určeným pro pedagogy mateřských škol byl zjišťován přístup učitelek k jejich profesi na zkoumaných mateřských školách.

Volba této metody byla vybrána jeho nejrychlejší a nejjednodušší způsob získání potřebných informací. Morálka učitele a jeho každodenní pozitivní přístup při plnění

výchovně vzdělávací práce je jeden z jeho zásadních předpokladů. Je velice obtížné získat objektivní, ucelený a přesný obraz profilu učitele, pokud jej blíže nepoznáme a nejsme s ním v každodenním kontaktu.

Dotazník pro pedagogy byl zvolen proto, že zjišťoval názor a individuální přístup pedagoga k plnění výchovně vzdělávací práce, který je kladným podkladem profesní morálky. Smyslem bylo zamyšlení se učitele nad morálním pojetím této profese.

Jak již bylo uvedeno, základní podmínkou pro dobře a účelně sestavený dotazník, je přesná znalost cílů a úkolů, jichž chceme prostřednictvím dotazníku dosáhnout.

Cíl a hypotézy

Otázky vychází z vhodně formulovaného cíle výzkumu. Cílem dotazníku bylo zjistit jaký je morální a profesionální přístup učitelů k vykonávané profesi.

H č. 1 - Učitelé znají rozsah pojmu profesní morálka pedagoga.

H č. 2 - Učitelé si uvědomují význam profesní morálky pro výkon svého povolání.

4.6.1 Průběh šetření dotazníkovou metodou

Dotazník byl konstruován tak, aby byly otázky a odpovědi jasné tak, že umožňovaly výstižné, konkrétní a jednoznačné odpovědi.

Obsahem dotazníku bylo 9 stručně a srozumitelně položených dotazů, které směřovaly k morálce a profesionalitě osobnosti pedagoga. Byla dodržena anonymita a dobrovolná volba účasti na výzkumu.

Některé dotazníky byly předány respondentům osobně autorkou, jiné byly na požádání přeposlány na adresy elektronickou poštou.

Časový prostor pro vyplnění a odevzdání byl předem určen a byl součástí dotazníku. Respondenti měli 30 dní na to, aby jej vrátili zpět autorce k analýze a vyhodnocení. Celkem bylo rozesláno 28 dotazníků, vždy dva do jedné ze 14. zúčastněných mateřských škol. Zpět se jich vrátilo 26 a časový úsek byl dodržen.

Otázky v dotazníku byly zadány několika způsoby. Respondenti byli instruováni, aby zvolili pouze jednu ze čtyř možností odpovědi vepsáním křížku do prázdné kolonky k tomu určené. Otázky byly zcela uzavřené a mezi možnosti odpovědi patřily **ano, spíše**

ano, spíše ne a ne. Pokud se učitel při některé z otázek nemohl rozhodnout, nebo nevěděl jak odpovědět, mohl se zdržet odpovědi a neodpovídat. Analýza a hodnocení je u těchto uzavřených otázek jednodušší než u otázek otevřených. Tyto otázky se dají dobře vyhodnotit kvantitativně, ale respondenta do určité míry omezují a neumožňují mu další vyjádření k problematice. Odpovědi byly vyhodnoceny kvantitativně i kvalitativně. Odpovědi respondentů byly vyhodnoceny slovní formou a výsledky pro zpřehlednění zpracovány do grafů a tabulek. Z vlastních odpovědí respondentů jsou vybrána klíčová slova, která je charakterizují.

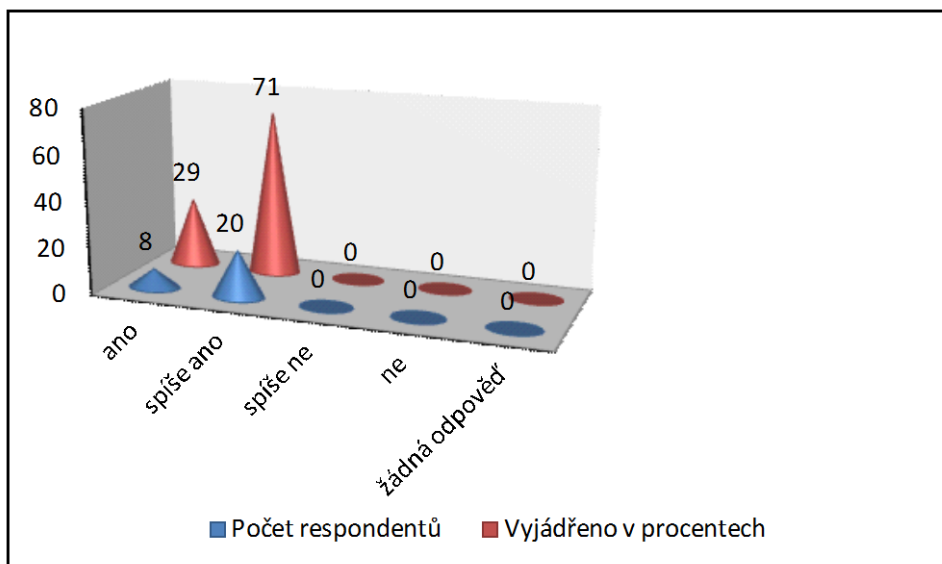
První stránka dotazníku byla motivační výzvou pro pedagogy k popřemýšlení a vyplnění několika otázek v dotazníku. (viz. příloha č.2)

Otázka č. 1

„Chápete obsah pojmu profesní morálka pedagoga?“

Zvolená odpověď	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
ano	8	29
spíše ano	20	71
spíše ne	0	0
ne	0	0
žádná odpověď	0	0

Tabulka č. 1 – odpovědi na otázku č. 1

Graf č. 1 – vyhodnocení otázky č. 1

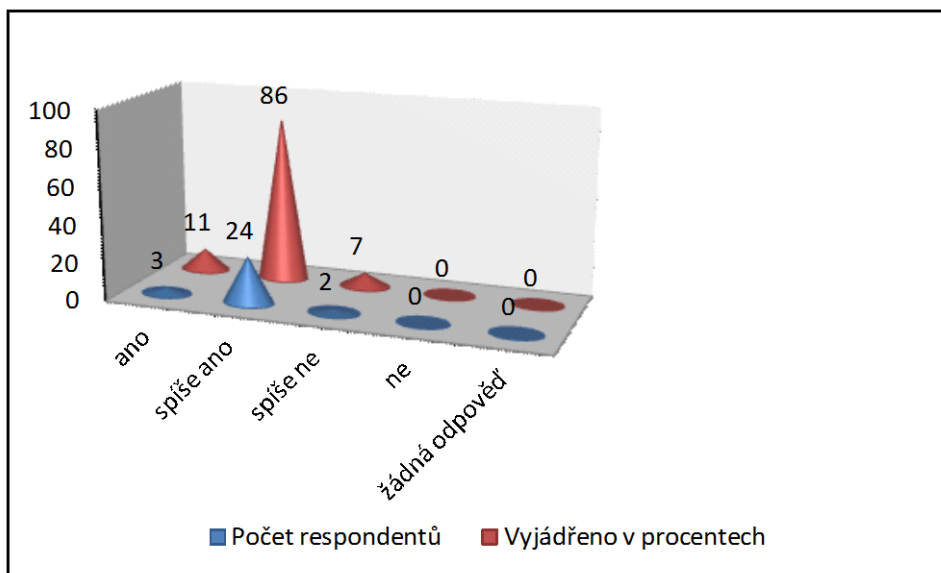
Kladných odpovědí je převážná část, jednoznačně **ano** odpovědělo jen 8 respondentů, dalších 20 volilo možnost **spíše ano**. Většina pedagogů tedy uvádí, že v podstatě chápe pojem profesní morálka pedagoga

Otázka č. 2

„Uvědomujete si význam profesní morálky pro výkon svého povolání?“

Zvolená odpověď	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
ano	3	11
spíše ano	24	86
spíše ne	2	7
ne	0	0
žádná odpověď	0	0

Tabulka č. 2 – odpovědi na otázku č. 2

Graf č. 2 – vyhodnocení otázky č. 2

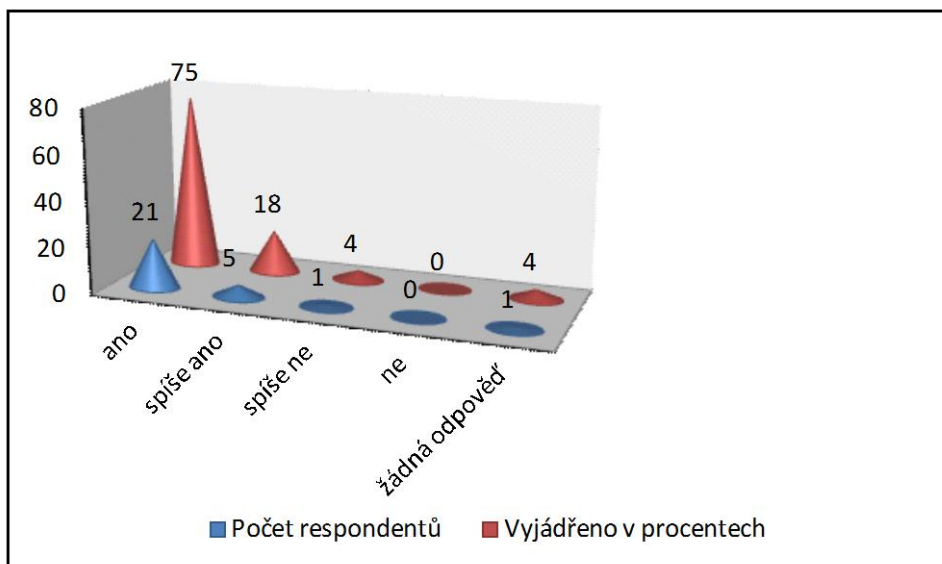
Tyto odpovědi mě velice překvapily, většina respondentů – 24 volí možnost **spíše ano**. V odpovědích **ano** (3) a **spíše ne** (2) je zastoupení téměř totožné. Většina učitelů si zřejmě uvědomuje význam profesní morálky pro výkon jejich profese, ale nejsou si zcela jisti, co konkrétně zahrnuje.

Otázka č. 3

„Jste spravedlivá a aplikujete empatický přístup ke všem dětem?“

Zvolená odpověď	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
ano	21	75
spíše ano	5	18
spíše ne	1	4
ne	0	0
žádná odpověď	1	4

Tabulka č. 3 – odpovědi na otázku č. 3

Graf č. 3 – vyhodnocení otázky č. 3

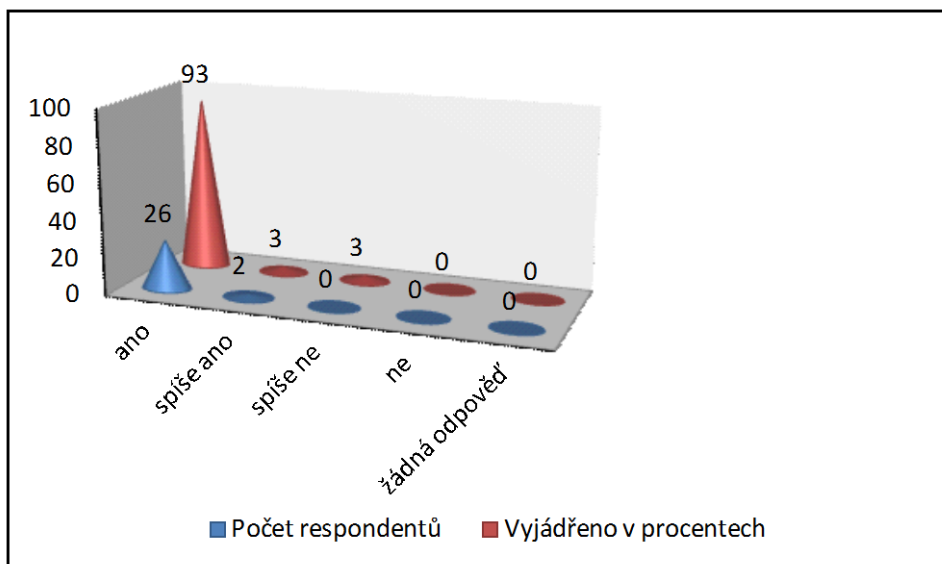
Respondenti odpovídali velice pozitivně a v odpovědi na otázku k rovnocennému přístupu k dětem měli jasný názor. 21 respondentů volilo odpověď **ano**, 5 volilo odpověď **spíše ano**. Pouze jeden učitel se k této otázce vyjádřil odpovědí zápornou **spíše ne** a jeden z učitelů se zdržel odpovědi. Rovnocenný přístup ke všem dětem je jeden z hlavních předpokladů každého pedagoga, což nemusí být, ale vždy pravidlem.

Otázka č. 4

„Spolupracujete se svými kolegy?“

Zvolená odpověď	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
ano	26	93
spíše ano	2	3
spíše ne	0	3
ne	0	0
žádná odpověď	0	0

Tabulka č. 4 – odpovědi na otázku č. 4

Graf č. 4 – vyhodnocení otázky č. 4

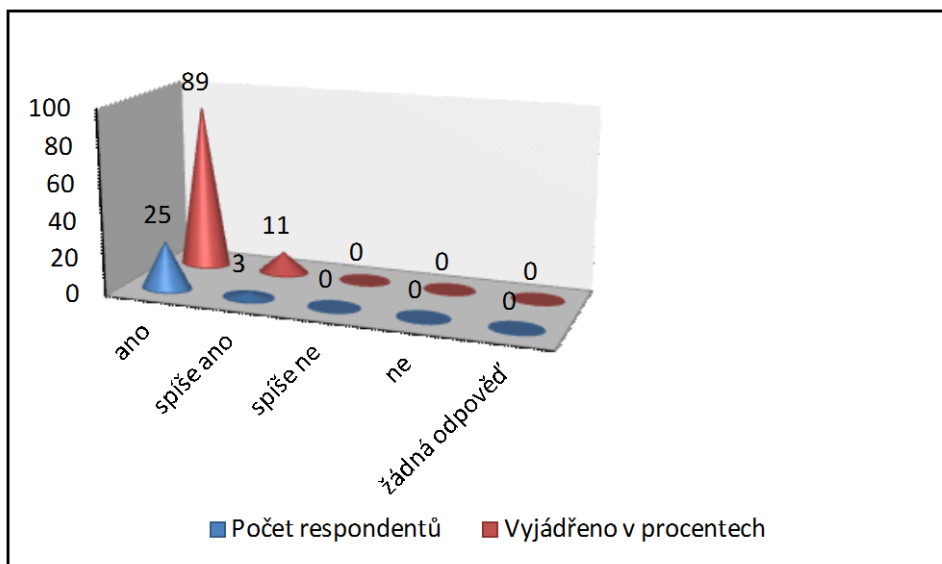
V těchto odpovědích se pozitivně vyjádřila téměř většina a nikdo se nevyjádřil negativně. 28 respondentů volilo odpověď **ano** a pouze 2 odpovědi **spíše ano**. Pokud si učitelé mezi sebou předávají informace, vědomosti a nové zkušenosti, je pozitivně obohacena jejich výchovně vzdělávací činnost. Spolupráce svědčí o profesionalitě jednání učitele a následně zkvalitňuje vztahy mezi všemi při celém výchovně vzdělávacím procesu.

Otázka č. 5

„Spolupracujete s rodiči a budujete k nim důvěru?“

Zvolená odpověď	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
ano	25	89
spíše ano	3	11
spíše ne	0	0
ne	0	0
žádná odpověď	0	0

Tabulka č. 5 – odpovědi na otázku č. 5

Graf č. 5 – vyhodnocení otázky č. 5

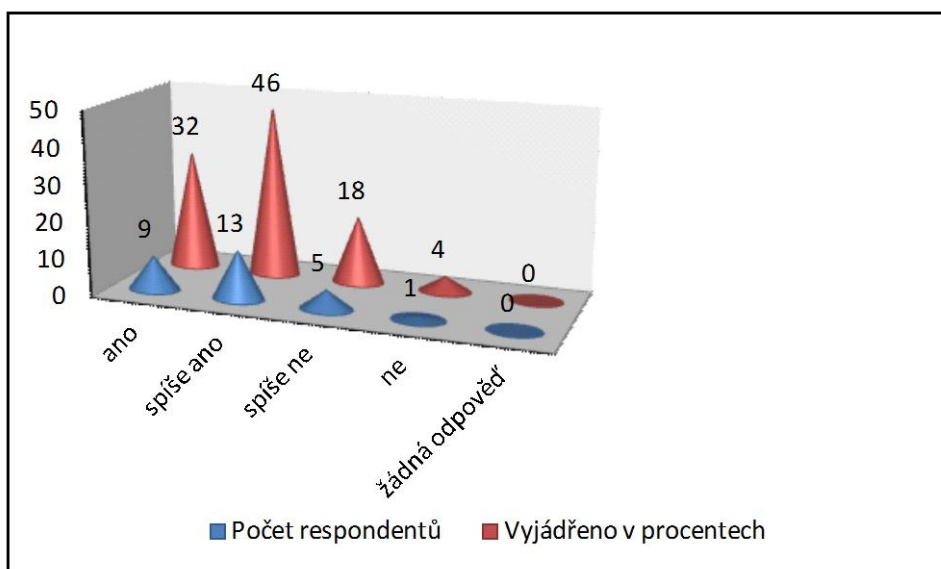
Odpověď na tuto otázku, je jedna s nejvyšším počtem jednoznačných pozitivních odpovědí. 25 respondentů volilo odpověď ano, 3 respondenti volili odpověď spíše ne. Spolupráce mezi učiteli a rodiči se tedy velice daří a učitelé o ni jeví zájem, možná také proto, že tato spolupráce plyne z jejich povinností pedagoga. V dnešní době spolupracují mateřské školy nejen s rodiči a blízkou komunitou, ale i s mnoha dalšími institucemi a organizacemi.

Otázka č. 6

„Vzděláváte se a rozvíjíte dál své pedagogické vědomosti a dovednosti z vlastní iniciativy“?

Zvolená odpověď	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
ano	9	32
spíše ano	13	46
spíše ne	5	18
ne	1	4
žádná odpověď	0	0

Tabulka č. 6 – odpovědi na otázku č. 6

Graf č. 6 – vyhodnocení otázky č. 6

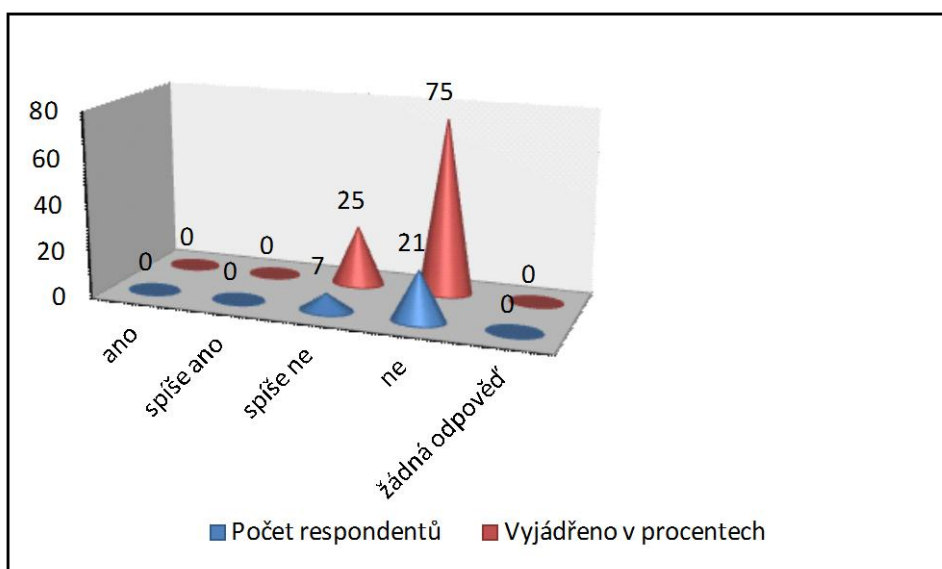
Co se týče vzdělávání pedagogických pracovníků a jejich celkovém přístupu se dál sebezvzdělávat, jsem velice spokojená. Spíše ano odpověděla většina učitelů (13), kteří se pravděpodobně nadále vzdělávají, jednoznačně ano volilo 9 respondentů. Tímto dalším vzděláváním si rozšiřují své znalosti, vědomosti, dovednosti a umění čerpat z nových trendů, Menšina odpověděla negativně, z toho 5 respondentů odpovědělo spíše ne a jeden s přehledem ne.

Otázka č. 7

„Stává se někdy, že využíváte svou autoritu učitele vůči ostatním?“

Zvolená odpověď	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
ano	0	0
spíše ano	0	0
spíše ne	7	25
ne	21	75
žádná odpověď	0	0

Tabulka č. 7 – odpovědi na otázku č. 7

Graf č. 7 – vyhodnocení otázky č. 7

Na otázku, zda učitelé zneužívají svého postavení, které někteří vnímají jako nadřazené vůči ostatním, se učitelé téměř shodují. 21 respondentů odpovědělo **ne** a 7 z 28. **spíše ne**. Těchto 7 zřejmě váhalo nebo jsou si vědomi svých nedostatků, což spatřují též jako pozitivum.

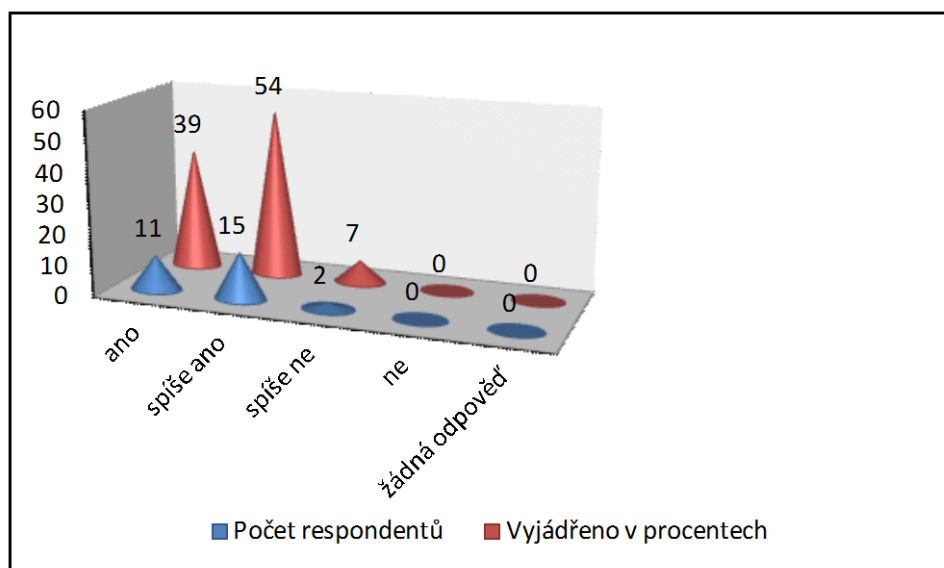
Učitelské povolání je jako stvořené pro možnou nadřazenost vůči ostatním lidem, kterou je velice lehce možné zneužívat vůči ostatním subjektům. Většina pedagogů zná svá práva a povinnosti vůči sobě, či ostatním lidem a dodržují je.

Otázka č. 8

„Chtěli byste profesi pedagoga provozovat až po nástup do důchodu?“

Zvolená odpověď	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
ano	11	39
spíše ano	15	54
spíše ne	2	7
ne	0	0
žádná odpověď	0	0

Tabulka č. 8 – odpovědi na otázku č. 8

Graf č. 8 – vyhodnocení otázky č. 8

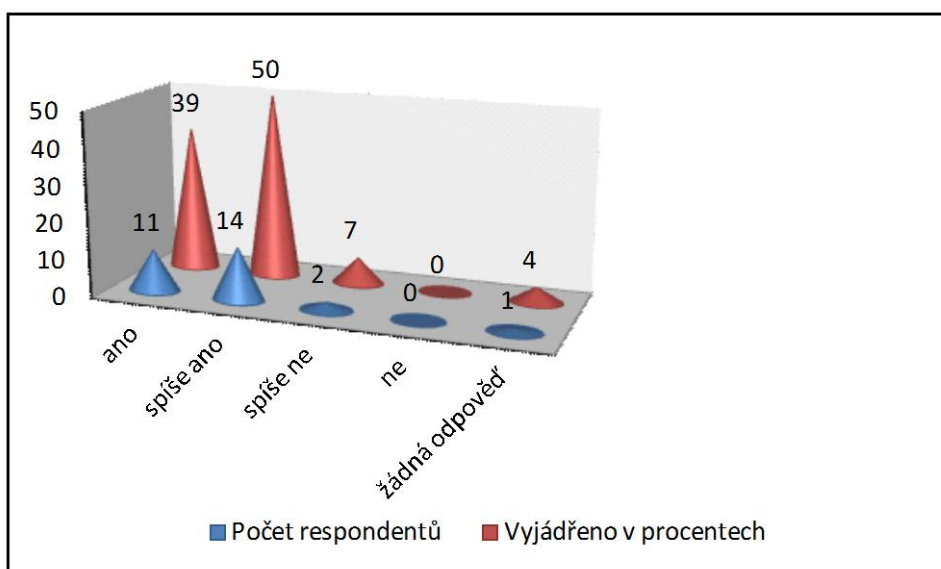
Nejvíce 15 odpovědí získala v této úvaze odpověď **spíše ano**, 11 respondentů odpovědělo s přehledem **ano** a pouhé 2 **spíše ne**. Učitelé tedy mají z převážné většiny zájem, či by jim alespoň nevadilo provozovat povolání pedagoga až po nástup do důchodového věku.

Otázka č. 9

„Přijímáte svou profesi nejen jako běžné zaměstnání a výdělečnou činnost, ale i jako celoživotní poslání?“

Zvolená odpověď	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
ano	11	39
spíše ano	14	50
spíše ne	2	7
ne	0	0
žádná odpověď	1	4

Tabulka č. 9 – odpovědi na otázku č. 9

Graf č. 9 – vyhodnocení otázky č. 9

Odpovědi o přístupu učitele k jeho poslání jsou téměř rovnocenné, **spíše ano** (14) je nejčastější odpověď mezi respondenty. Odpověď **ano** byla v zastoupení 11.

odpovědích. Negativně se vyjádřili pouze dva učitelé a jeden se zdržel odpovědi. Plné nasazení člověka k práci nejde vždy vynakládat současně s plněním osobních rodinných povinností, které má téměř každý druhý učitel. Pro učitele s těmito rodinnými závazky je pak velice náročné zkomponovat současně plné nasazení v práci a rodinný život učitele zároveň. Pro ženu učitelku, která musí zvládat na profesionální úrovni vzdělání a výchovu dětí v mateřské škole a zároveň i výchovu svých dětí, je tato pozice velikým nedocenitelným posláním.

4.6.2 Výsledek šetření dotazníkové metody

Celkem bylo rozesláno a 28 dotazníků. Jak jsem již uvedla, některé dotazníky roznesla autorka osobně, jiné na požádání rozeslala emailem.

Mateřská škola v našem regionu vznikla sloučením čtrnácti součástí v jeden komplex. Na každou jednotlivou školu tedy připadají dva dotazníky pro dva učitele. Na vyplnění a odevzdání měli respondenti dostatek času, ale přesto byly doručeny do tří týdnů zpět ke svým rukám. Otázky se týkaly každodenní práce učitelů s dětmi, a jejich samotném přístupu k morálním a profesním povinnostem, které plynou z jejich práce. Dotazník o obsahu devíti otázek se čtyřmi možnostmi odpovědi, je zaměřen na získání subjektivnějšího pohledu učitele k jeho profesi.

V úvodu dotazníku zjišťuji **znalost učitelů pojmu profesní morálka pedagoga**, která je jedním ze základních stavebních kamenů hodnot při tomto posláním. Téměř každý učitel, některý více, jiný méně, se s tímto pojmem ztotožňuje a ví, co tento pojem znamená. S odpovědi na tento dotaz jsem byla velice spokojená. Učitelé odpovídali velice pozitivně a většina respondentů volila odpověď spíše ano 71%, ano 29% z celkového počtu.

Velice důležitým předpokladem učitele je **uvědomění si významu profesní morálky pro vykonávání jeho pedagogické praxe**. Pokud znají pojem profesní morálka, ale neuvědomují si její význam v praxi, není tato teorie příliš hodnotná. Proto mě i zajímalo, jak jsou schopni učitelé v každodenních situacích reagovat. Tyto odpovědi mě velice překvapily - 86% respondentů zvolilo možnost spíše ano. Odpověď ano pouze 11% a odpověď spíše ne 7% učitelů. Většina si tedy není úplně jista

významem profesní morálky při výkonu této profese a někteří, i když menšina, si spíše neuvědomují její význam.

Další dotaz se týkal **rovnocenného přístupu pedagoga ke všem dětem**. Na tom, zda je učitel spravedlivý, velice záleží při výchovně vzdělávací práci s předškolními dětmi. Spravedlivý učitel si lépe získává autoritu, přízeň a lásku všech dětí. Odpovědi se velice různily, 75% učitelů volilo odpověď ano, spíše ano pouze 19% a odpověď spíše ne volil jeden respondent. Většina pedagogů tedy uplatňuje rovnocenný přístup.

Spolupráce mezi pedagogy navzájem se zdá být velice jednoznačná, celých 93% respondentů volilo odpověď ano, 3% spíše ano a stejný počet 3% respondentů, volilo odpověď spíše ne. Najdou se mezi námi i tací, kteří se s touto spoluprací neztotožňují. Přitom se spoluprací mezi pedagogy utvářejí další hodnotné sociální vazby, které mají pozitivní vliv i na děti. Myslím, že vzájemná spolupráce mezi učiteli je jednou z nejhodnotnějších předpokladů profesní morálky.

Touto analýzou jsem došla k závěru, že spolupráce pedagogů v našem regionu, je velice podporována. Za hodnotnou spoluprací spatřuji dvouměsíční školení, kterého se účastnili téměř všichni učitelé v našem regionu. Náplní kursu byla tvořivá spolupráce mezi ostatními pedagogy i z dalších okresů, předávání zkušeností a nápadů, které značně obohatily jejich další praxi. Zakončením kurzu byla návštěva jedné z německých pohraničních mateřských škol, kde bylo možné srovnat a zhodnotit i jednotlivé koncepce škol.

Také **spolupráce učitelů s rodiči** je na velice dobré úrovni. 89% učitelek s rodiči spolupracuje, z toho 11% volilo odpověď spíše ano, což spatřuji za velice pozitivní. Též kladná spolupráce s rodiči na profesionální úrovni je jedním z předpokladů profesní morálky pedagoga.

Druhá polovina dotazníku je zaměřena mimo jiné na **vzdělávání učitelů, jako podklad pro rozvoj pedagogických vědomostí a dovedností**. Úmyslně jsem do obsahu tohoto dotazu vložila – z vlastní iniciativy. Odpovědi respondentů se značně lišily. Pouze 32% uvádí odpověď ano, 46% spíše ano a celých 18% toto vzdělávání podcenilo odpovědí spíše ne. Rozhodnutí učitele se dále sebevzdělávat je daleko cennější, než pouhý nucený dril vědomostí bez vlastního zájmu. S výsledkem tohoto

šetření jsem velice spokojená, protože ani mně není celoživotní vzdělávání cizí. Pro další návazné pedagogické vzdělání jsem se rozhodla sama a načerpala tak nové cenné zkušenosti.

Poslední tři otázky dotazníku jsou konstruovány také pro zjištění růz, které zastřešuje profesní morálka pedagoga. Patří sem mimo jiné schopnost **nezneužívat svého postavení vůči ostatním**. Učitelé ve většině případů svého postavení nezneužívají. Svědčí o tom 75% s odpovědí ne a 25% spíše ne.

Za velice zajímavý dotaz považuji, **zda učitele chtějí provozovat profesi pedagoga až po nástup do důchodu**. Učitelé se museli tímto zamyslet nad tím, jestli ho tato profese naplňuje a uspokojuje většinu jejich očekávání. Odpovědi byly vyhodnoceny rozdílně – 54% respondentů odpovědělo ano, 39% spíše ano a 7% nikoliv. Každý z nás má volbu se sám rozhodnout jaká profese ho bude uspokojovat a naplňovat jeho hodnoty a očekávání. Myslím si, že v každém zaměstnání se najde někdo, kdo by se za jiných okolností rozhodl jinak nebo jen nedělá tuto profesi s plným nasazením. Pokud se někdo rozhodne profesi pedagoga vykonávat až do důchodu, má k ní opravdový vztah a považuje ji za hodnotu.

Poslední otázka nařukává morální úvahy a jednání pedagoga jeho vlastním počínáním. **Pokud je pedagog zavázán své profesi, kterou přijímá jako své poslání**, je jeho počínání v souladu s morálními zásadami a profesionalitou.

Z dotazníku tedy vyplynulo, že převážná část pedagogů se staví ke svému povolání zodpovědně, znají a dodržují své povinnosti a morální zásady.

Učitelé se současně zamysleli nad svým jednáním a chováním, které je hlavním předpokladem profesní morálky pedagoga.

Odpovědi respondentů nelze brát jako definitivní, každý z nich může být ovlivněn mnoha rušivými elementy, či sám ovlivnit své výpovědi. V jeho zájmu může být působit se společensky lepší nebo naopak horší, to svědčí o jisté subjektivitě metody dotazníkové.

4.7 Metoda analýzy a syntézy

Kvalitativní a kvantitativní analýza. Při použití této metody jsem prováděla systematický popis a třídění obsahu, které je obsaženo ve sdělení, klasifikaci sledovaných informací a jejich interpretaci. *„Tento kvalitativní rozbor otvírá cestu ke kvantitativní analýze, způsob kvalitativní analýzy určuje možnosti a účinnost analýzy kvantitativní.“* (Skalková, 1983, s.116)

Tyto metody jsem použila při vyhodnocování nashromážděných údajů v rozhovorech, dotaznících a jejich uspořádání do tabulek a grafů.

Syntéza je podle Skalkové *„myšlenkové spojování částí, vyčleňovaných prostřednictvím analýzy“*. (Skalková, 1983, s.104)

Metodu syntézy jsem uplatňovala především při utváření dílčích závěrů diplomové práce.

5 SHRUTÍ a DOPORUČENÍ

Při vlastním výzkumu jsem vycházela z následujících hypotéz:

H. 1 - Učitelé znají rozsah pojmu profesní morálka pedagoga.

Pomocí dotazníkové metody a z části i z rozhovoru s pedagogy bylo zjištěno, že učitelé znají rozsah pojmu profesní morálka. Hypotéza se potvrdila. Téměř každý učitel, některý více, jiný méně, se s tímto pojmem ztotožňuje a ví, co tento pojem znamená. Učitelky odpovídali velice pozitivně a většina respondentů volila odpověď spíše ano 71% a ano 29% z celkového počtu. Další dotazy se také týkaly morálních a profesních předností pedagoga – jejich přístupu a spolupráci k ostatním, dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků a v neposlední řadě vizi konat tuto profesi až po nástup do důchodu. Dalších sedm dotazů, které hodnotím v závěrečné části dotazníků, se týkalo dalších předpokladů profesní morálky pedagoga. Po většině kladných odpovědí, včetně jejich počtu zastoupení jsem svou hypotézu potvrdila. Při řízeném rozhovoru se respondentky též vyjádřily k možnému stanovení etického kodexu, který by byl podporován profesní morálkou pedagoga. Profesní morálka je tedy jedním z podkladů plnění morálních a profesionálních norem při výkonu povolání.

H. 2 - Učitelé si uvědomují význam profesní morálky pro výkon svého povolání.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Pomocí dotazníkové metody při šetření mezi pedagogy jsem analyzovala různorodé odpovědi a lišící se i svým počtem. Pokud učitelé znají pojem profesní morálka, ale neuvědomují si její význam v praxi, není tato teorie příliš hodnotná. Tyto odpovědi mě velice překvapily - 86% respondentů zvolilo možnost spíše ano. Odpověď ano pouze 11% a odpověď spíše ne 7% učitelů. Většina si tedy není úplně jista významem profesní morálky při výkonu této profese a někteří, i když menšina respondentů, si neuvědomuje její význam.

H. 3 - Učitelé nemají jasnou představu o tom, zda potřebují morální kodex pedagoga.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Pomocí rozhovoru jsem zjistila, že učitelé mají představu a někteří i potencionální zájem o stanovení etického kodexu pedagoga. Pozitivní odpovědi k této problematice mi můj předpoklad vyvrátily. Respondenti se velice kladně vyjádřili k dotazu o legalizaci etického kodexu a to v řízeném rozhovoru a následně i volné diskusi. Na otázku, zda by legalizace etického kodexu posílila prestiž učitelé profese, jsem se shledala s kladným přístupem k této problematice. Respondentky uvítaly představu legalizace možného etického kodexu pedagoga, který by nejen kladl nařízení, ale také ochranu poctivých učitelů proti těm nepoctivým. Sloužil by jako vodítko pro ty, kteří si nejsou vědomi morálních a profesionálních povinností vůči své profesi.

H. 4 - Učitelé si nejsou si zcela jisti, co by měl morální kodex zahrnovat.

Hypotéza se potvrdila z analýzy řízeného rozhovoru. Respondentky svými znalostmi a dedukcí dokázaly částečně odpovědět na to, co všechno by mohl morální kodex zahrnovat. Na základě prvních dvou otázek a odpovědí řízeného rozhovoru jsem analyzovala: znalost obsahu pouze u jedné ze čtyř respondentek, u zbylých tří pouze nejasnou představu o tom, co by mohl obsahovat pojem morální kodex pedagoga.

Respondentky se k této problematice vyjádřily nejasně. Věděly, že obsah morálního kodexu bude obsahovat nějaké normy, či ustanovení, nebyly si, ale jisti v tom, co konkrétně by mohlo být jeho obsahem. Vedoucí mateřské školy, jako jediná věděla, co by mohlo být náplní morálního kodexu, aby byl prospěšný pro pedagogy. Ve volné diskuzi ještě doplnila další body, které by mohly být obsahem morálního kodexu učitele - další vzdělávání pedagogů, tvořivost, kreativita, profesionalita, individuální přístup, spolupráce s rodiči a mnoho dalších. Učitelé si, ale v podstatě nejsou z převážné většiny zcela jisti, co by měl morální kodex zahrnovat.

Etický kodex by měl dle dotazovaných obsahovat ustanovení, kterými by se měli učitelé řídit po morální stránce. Zahrnoval by jednotlivá pravidla jednání a chování učitelů, zastřešených v těchto ustanoveních.

Po celkové analýze získaných zkušeností během výzkumu jsem dospěla k doporučení, která bych případně realizovala během dalšího podobného výzkumu:

1. Rozhovor doplnit dotazníky s otevřenými otázkami, aby v pozdějším výzkumu došlo k získání většího množství dat a podpořil se tak rozsáhlejší pohled na tuto problematiku.

2. Zvýšit počet respondentů při rozhovoru, aby se do výzkumu zapojilo více lidí a mohlo se pracovat s větším počtem informací. Díky tomu by mohlo dojít k větší rozmanitosti mezi hodnotami.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jak učitelé chomutovského regionu chápou morální stránku svého povolání, zda v této souvislosti učitelé pociťují potřebu mít stanoven morální kodex pedagoga. Výzkumného šetření se účastnilo dvanáct mateřských škol.

První část diplomové práce je koncipována z teoretických poznatků. Zde jsem se snažila, co nejkompaktněji popsat podstatu morálky, charakterizovala jsem a definovala pojmy spjaté s morálkou. Teoretická část mi tak lépe a detailněji pomohla proniknout do celé problematiky profesní morálky pedagoga. Zjistila jsem, že morálka a etický kodex byly vnímány a konstruovány mnoha autory již od počátků našich kultur. Již ve starověku si lidé vytvářeli své morální zásady a pravidla, kterými se řídili. Jejich společným zájmem bylo sjednocení těchto pravidel pro všechny.

Výzkumné části předcházela předvýzkum, který přispěl ke zpřesnění vlastní výzkumné strategie. Tímto šetřením byl ověřen názor rodičů na osobnost a přístup pedagoga. Předvýzkum vycházel z předpokladu, že rodiče mají na pedagoga pozitivní názor, při celkové analýze a hodnocení se mi tento předpoklad potvrdil.

Vlastní výzkumné šetření jsem realizovala pomocí zvolených metod rozhovoru, dotazníkové metody a prostřednictvím syntézy a analýzy při zpracování získaných dat. Cílem rozhovoru bylo zjistit, zda učitelé pociťují potřebu mít stanoven morální kodex pedagoga. Na základě vyhodnocení otázek rozhovoru jsem analyzovala částečnou představu učitelů o tom, co by mohl etický kodex zahrnovat.

Učitelé se shodli na tom, že legalizace etického kodexu pedagoga by mohla být pro učitelskou komoru přínosem. Pozitivum legalizace kodexu spatřují ve snadnější kontrole a hodnocení profesní morálky učitelů. Jak již bylo uvedeno v kapitole shrnutí a doporučení, hypotézy, které jsem si pro tuto část výzkumu stanovila, se mi z části potvrdily. Tento výsledek nehodnotím jako neúspěch, ale ponaučení a získání poznatků pro mou další praxi, či opakovaný výzkum.

Pomocí dotazníkové metody jsem zjišťovala jaký je morální a profesionální přístup učitelů k vykonávané profesi. Výsledky tohoto šetření jsem byla překvapena. Učitelé znají rozsah pojmu profesní morálka pedagoga. V rámci výkonu vykonávané

profese si, ale příliš neuvědomují význam profesní morálky, která z této teorie plyne. Hypotézy se tedy potvrdily v této části šetření opět jen z části. Pro další možný výzkum doporučuji dotazník doplnit současně uzavřenými a otevřenými otázkami, aby v pozdějším výzkumu došlo k získání většího množství dat a podpořil se tak rozsáhlejší pohled na tuto problematiku. Další možný návrh je zvýšit počet respondentů při rozhovoru, aby se do výzkumu zapojilo více lidí a mohlo se pracovat s větším počtem informací. Díky tomu by mohlo dojít k větší rozmanitosti mezi hodnotami.

Téma profesní morálky učitelů a následně etický kodex pedagoga je tedy z mého pohledu potřebné a hodnotné dále zkoumat. Pokud jednou dojde k legalizaci etického kodexu pedagoga, bude i můj názor přínosem k této problematice. Jednotlivé profese jsou si vědomy toho, jak velký význam má lidský vztah k ostatním osobám, a právě proto jsou vytvářeny určité etické zásady pro každou profesi.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

ALEXANDER, P. Průvodce biblí. Praha: Česká biblická společnost 2009.

ISBN 978-80-87287-13-2.

ANZENBACHER, A. Úvod do filozofie. Praha: Portál 2004.

ISBN 80-7178-804-X.

ARRIEN, A. Archetypy šamanské tradice. Praha: Portál 2000.

ISBN 80-7178-476-1.

AUBENGUE, P. Rozumnost podle Aristotela. Praha: Oikoymenthl 2003.

ISBN 80-7298-075-0.

BARTON, J. Etika a Starý zákon. Jihlava: Mlýn 2006.

ISBN 80-86498-15-8.

BREZINKA, W. Filozofické základy výchovy. Praha: Zvon 1996.

ISBN 80-7113-169-5.

DISMAN, M. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum 2000.

ISBN 80-246-0139-7.

GAVORA, P. Výzkumné metody v pedagogice. Brno: Paido 1996.

ISBN 80-85931-79-6.

GRASER, A. Řecká filosofie klasického období. Praha: Oikoymenth 2001.

ISBN 807298019X

GRECMANOVÁ, H., HALOUŠKOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E. Obecná pedagogika I., Olomouc: Hanex 2002.

80-85783-20-7.

HEIDBRING, Horst. Psychologie morálního vývoje. Praha: Portál 1997.

ISBN 80-7178-154-1.

HLAVONĚ, K. Náboženství a morálka. Praha: Horizont 1982.

ISBN 80-3332-61-5.

HOMOLA, M. Motivace lidského chování. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1972. ISBN 14-101-73.

JANOTOVÁ, H. Profesní etika. Praha: Eurolex Bohemia 2005.

ISBN 80-86861-42-2.

KLIMEŠ, L.: Slovník cizích slov. Praha: SNP 1987.

ISBN 80-7235-023-4.

MAŇÁK, J., ŠVEC, V.: Cesty pedagogického výzkumu. Brno: Paido 2004.

80-7315-078.

MAŇÁK, J., ŠVEC, Š, ŠVEC, V., Slovník pedagogické metodologie. Brno: Paido 2005. ISBN 80-210-3802-0.

MC GREAL, P. Velké postavy západního myšlení. Praha: Prostor 1999.

ISBN 80-7260-002-8.

NIETZCHE, F. Načasové úvahy. Praha: Oikumené 2005.

ISBN 1996 80-7298-126-9.

NIETZCHE, F. Genealogie morálky. Praha: Aurora 2002.

ISBN 80-7299-048-9.

PELIKÁN, J. Základy empirického výzkumu pedagogických jevů. Praha: Karolinum 2004. ISBN 80-7184-569-8.

PRŮCHA, J., Walterová, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál 2009.

ISBN 978-80-7367-647-6.

PŘÍKASKÝ, J. V. Učebnice základů etiky. Praha: Karmelitánské nakladatelství 2000.

ISBN 80-1925-055.

ROBINSON, D.GARRATT, CH. Etika. Praha: Portál 2004.

ISBN 80-7178-941 0.

SKALKOVÁ, J. Úvod do metodologického výzkumu. Praha: Státní pedagogické nakl. 1983. ISBN 978-80-7315-173-7.

SYNEK, A. Základy sociologického výzkumu. Praha: Management Press 2001.

ISBN 80-7261-038-4.

VACEK, P. Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech. Hradec Králové: Gaudeamus 2000. ISBN 80-7041-148-1.

SMOLÍKOVÁ, K. a kol.: Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. VÚP, Praha, MŠMT 2001. ISBN 80-87000-00-5.

THOMPSON, M. Přehled etiky, Portál, Praha 2004.

ISBN 80-7192-505-5.

TYRLÍK, M. Morální jednání. Brno: Masarykova univerzita 2004.

ISBN 80-2103-535-8.

Biblické citáty jsou převzaty z Českého ekumenického překladu podle vyd. 1985.

Článek v časopise

ŠOJDOVÁ, M. Je etický kodex na pořadu dne? Učitelství noviny. 2006, roč. 30, č. 3.

Záznam z diplomové práce

HEJDOVÁ, E. Etický kodex a jeho význam pro profesní kompetence. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2011. 50-51 s. Diplomová práce.

Webová stránka

Axikologie-teorie hodnot. [online]. Humanisti.kvalitně.cz [cit.2011-02-06].

Dostupný z WWW: <<http://humanisti.kvalitne.cz/soubory/eth2.doc>>

BRÁZDA, R. Úvod do srovnávací etiky [online]. KLP Praha 1998 [cit.2011-15-1].

Dostupný z WWW: <<http://www.phil.muni.cz/fil/etika/kniha/kniha7.html>>

SÁRKÖZI, R. Pedagogická komora a etický kodex učitele [online]. Britské listy 2005 [cit.2011-19-11]. ISBN 1213-1792.

Dostupný z WWW: <<http://blisty.cz/art/22108.html>>

Článek v on-line časopisu

HOUSAROVÁ, Jana. Co je morální a jak to poznáme? Commentary [online]. 1993 roč.95, č.7 [cit.2011-06-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.obcinst.cz/cs/CO-JE-MORALNI-A-JAK-TO-POZNAME-c556/>>

6 Seznam příloh

1. Dotazník pro rodiče
7. Dotazník pro pedagogy
8. Etický kodex učitele

Příloha č. 1 – DOTAZNÍK PRO RODIČE

Vážení rodiče, přátelé školy,

Žádám vás o vyplnění dotazníku, který zahrnuje pouze jednu otázku. Popište prosím několika slovy (3-5), nejlépe přídavnými jmény (milá, hodná, arogantní, neprofesionální atd.) učitelku vašeho dítěte. Tuto stručnou charakteristiku pohledu na učitele využiji pro výzkumné šetření mé diplomové práce.

Předem děkuji za Váš čas. Vyplněné dotazníky vkládejte prosím zpět do označené schránky.

Učitelka MŠ	Počet užití v odpovědích

Příloha č. 2/A – DOTAZNÍK PRO PEDAGOGY

Vážené kolegyně,

prosím Vás kvalifikované pedagogy a vedoucí pracovníky, ať už bez praxe nebo dlouholetým působením v předškolních zařízeních, o vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí mé diplomové práce.

Dotazník je zaměřen k získání celkového pohledu k profesní morálce pedagoga. Tento dotazník mi pomůže k výzkumnému šetření, které je součástí práce. Volte prosím vždy jednu ze čtyř možných odpovědí, která nejlépe zachycuje váš názor, ke kterému se pravdivě přikláníte.

Z každého zařízení – jednotlivé mateřské školy, prosím ke zpětnému zaslání na můj email, alespoň dva vyplněné dotazníky.

Předem děkuji za Vaši pomoc a výsledky očekávám do konce září a zároveň děkuji všem za vynaložený čas a ochotu.

Příloha č.2/B – DOTAZNÍK PRO PEDAGOGY

U každé z následujících otázek zakroužkujte číslo podle toho, do jaké míry s daným tvrzením souhlasíte.		ano	spíše ano	spíše ne	ne
		1	2	3	4
1	Chápete obsah pojmu profesní morálka pedagoga?				
2	Uvědomujete si význam pojmu profesní morálka pro výkon svého povolání?				
3	Jste spravedlivá a aplikujete empatický přístup ke všem dětem?				
4	Spolupracujete se svými kolegy?				
5	Spolupracujete s rodiči a budujete k nim důvěru?				
6	Vzděláváte se a rozvíjíte dál své pedagogické vědomosti a dovednosti z vlastní iniciativy?				
7	Stává se někdy, že využíváte svou autoritu vůči ostatním?				
8	Přáli byste si provozovat profesi pedagoga až po nástup do důchodu?				
9	Přijímáte svou profesi nejen jako běžné zaměstnání a výdělečnou činnost, ale i jako celoživotní poslání?				

Příloha č.3/A - UČITELSKÝ ETICKÝ KODEX

UČITELSKÝ ETICKÝ KODEX

Učitel'ský etický kodex se skládá z obecných norem profesní morálky učitele a z etických norem vztahů učitele k jiným subjektům.

Profesní morálka učitele zahrnuje znalost práva a povinností svého povolání, i akademickou svobodu.

Etické normy vztahů učitele k jiným subjektům ohraničují veškeré vztahy, které učitel při výkonu svého povolání navazuje. Jedná se o vztahy se žáky, s rodiči či zákonnými zástupci, s kolegy, s vedením školy, s celou společností, i s dalšími učiteli.

1. vztah UČITEL – ŽÁK

Učitel je povinen: - dbát o dobro žáků

- vycházet z úmluvy o právech dítěte
- uplatňovat hledisko spravedlnosti
- uplatňovat hledisko úcty a respektu
- uplatňovat hledisko cílevědomosti
- vyžadovat kázeň a disciplinovanost, důslednost
- uplatňovat hledisko empatie

2. vztah UČITEL – RODIČ/ZÁKONNÝ ZÁSTUPCE

Učitel je povinen:

- respektovat právo rodiny na takovou výchovu a vzdělání, které jsou v souladu s jejími náboženskými a etnickými hodnotami či tradicemi
- vůči rodičům zachovávat zásady etické komunikace
- umožnit rodičům podílet se na životě školy (výchovné a vzdělávací projekty)
- pravidelně a aktuálně informovat o prospěchu žáka
- poskytovat informace o institucích a profesionálech

3. vztah UČITEL – KOLEGA

- vědomí sounáležitosti
- x rivalita, pletichaření, nedůvěra
- nepřisuzovat nepedagogickým pracovníkům menší míru důstojnosti
- zachovávat profesionální tajemství

4. vztah UČITEL – VEDENÍ ŠKOLY

- právo nepodporovat projekt školy, který je v rozporu s potřebami žáků
- povinnost reprezentovat dobré jméno školy
- spolupracovat s dalšími orgány ve školství

5. vztah UČITEL – SPOLEČNOST

- povinen uplatňovat svou odpovědnost vůči společnosti
- zachovávat jednotu učitelského a občanského postoje
- závisí na stupni profesionality učitele

6. vztah UČITEL – UČITEL

- nárok na sebevzdělávání
- aplikační schopnost (umět aplikovat vědomosti v praxi, umět učit)
- flexibilita (přizpůsobit se potřebám žáků)
- sebereflexe a sebekritika
- posilování sebedůvěry

7. Učitelé se věnují povolání s plným nasazením

Kontrast s nízkým finančním ohodnocením a společenskou prestiží povolání.

8. Učitelé si mají osvojit a udržet vysoký stupeň profesní zdatnosti

Nutné neustálé další vzdělávání.

9. Učitelé se snaží zlepšovat své metody

Sledovat vývoj nových metod a porovnávání, popř. nahrazování vlastních novými

10. Učitelé neustále rozvíjejí svou schopnost sebereflexe a sebekritiky